

Iver Mehlum

Instrumentalisering i integreringen
En kvalitativ studie av integreringen i et bo-tiltak for enslige
mindreårige flyktninger.

Masteroppgave i sosialt arbeid
OsloMet – storbyuniversitetet
Fakultet for samfunnsvitenskap

Forord.

Da er jeg endelig i mål, og middelet har vært mye arbeid og sene kvelder den siste perioden.

At man bør planlegge godt og starte tidlig med prosjekter er råd som de fleste støtter seg til. Til tross for det har jeg som vane å komme i gang sent med påfølgende stor arbeidsmengde i slutfasen. Det er når skoen trykker hardest at motivasjonen stiger. Kanskje det har noe å gjøre med at man er redd for å mislykkes, eller har et sterkt ønske om å lykkes med noe.

Jeg vil rette en stor takk til min veileder Nicolay Borchgrevink Johansen. I starten var jeg litt i villfarelse i forhold til problemstilling og teoretisk vinkling. Han hjalp meg med å sette på plass tanker og ideer slik at jeg følte at jeg beveget meg på riktig spor.

Samtidig vil jeg rette en spesiell takk til ledende miljøterapeut i bo-tiltaket. Hun bidro til at jeg kom i kontakt med aktuelle respondenter.

Utover det vil jeg rette en takk til alle respondenter som har utvekslet tanker og meninger og dermed vært en forutsetning for at skipet kunne legge til havn.

Sist, men kanskje ikke minst vil jeg rette en takk til det lokale biblioteket hvor jeg har tilbrakt mye tid den siste perioden.

Oslo: 15.05.2019

Sammendrag.

Dette er en kvalitativ oppgave som omhandler integrering og instrumentalisering i et kommunalt bo-tiltak hvor det bor fem enslige mindreårige flyktninger. Jeg har intervjuet tre av beboerne, samt fire som jobber i bo-tiltaket.

I denne oppgaven har jeg sett på enkelte statlige og kommunale retningslinjer og normer for integrering, påpekt hvordan disse er underlagt instrumentalisering og analysert hvordan disse forenes med et uforbeholdent hjelpeperspektiv i integreringsarbeidet i bo-tiltaket. Samtidig har det vært av interesse å se på integreringsarbeidet i praksis og belyst det opp imot enkelte modeller for integrering.

Det har vist seg at integreringsarbeidet sikres gjennom rettigheter og plikter i blant annet lovverket. De underlegges instrumentalisering i den forstand at det defineres midler for ønsket måloppnåelse. Dette kommer spesielt fram i tiltaksplanen som barneverntjenesten er ansvarlig for å utarbeide for hver enkelt beboer i bo-tiltaket. Kravet om evidensbasert kunnskap i barnevernet har også stor innflytelse på valg av metode ved at systematisering og standardisering av kunnskap etterstrebes.

Undersøkelsen påpeker at man kan trekke et skille mellom uforbeholden sosialisering ofte i form av felles aktiviteter, og situasjoner som innebærer utførelse av ansvarsoppgaver som for eksempel vasking og matlaging. Førstnevnte karakteriseres av praktiske handlinger, mens sistnevnte ofte bærer preg av motivering fra ansattes side for å oppnå et resultat. Det er lite som tyder på at bruk av instrumentell metode har god effekt på dette området. Heller opplyser noen av beboerne at de motsetter seg tiltak.

Utover det viser det seg at respondentene uttrykker nødvendigheten av tillitsforhold for å etablere gode relasjoner. Det er tydelig at tillitsforhold vanskelig lar seg etablere dersom en konkret situasjon bærer preg av pragmatisk handling.

Abstract.

My task here is of a qualitative character dealing with the integration and instrumentalization in a local municipal lodging where five underaged refugees live. I have interviewed three of these residents and four persons working there.

In this paper I have been looking into some national and municipal norms and guidelines set up for the purpose of integration and I have tried to indicate how these are subject to instrumentalization and to analyse how they interact with an unconditional help perspective in the integration practice of daily work. Besides it has been of interest to study how the work is being done and throw a light upon how this can be valued in regard to models of integration.

The work and effort underlying the process of integration, is secured through rights and duties regulated by statute law and designed communal plans. This is especially evident in the plans for action which the childcare service (barneverntjenesten) is responsible to prepare for each individual in the care-lodging (botiltak). The demand for evidence based knowledge in the child-care service sector does to a considerable extent influence the choice of method when knowledge in this field is sought to be systemized and standardized.

My scrutiny indicates that that there is a line to be drawn between taking part in voluntary socializing activities and situations implying the executing of responsibilities like cooking and washing. The first type of action are of a practical and open nature, whereas the second are tasks often based on motivation on behalf of the team workers to reach a wished for result. Little indicates that the use of instrumental methods bears with them success in this field. Some residents point out they may even oppose carrying out tasks.

Besides it is shown that trust and confidence is necessary to establish and retain good relations. It is evident that this end is difficult to achieve when concrete situations implicates an action of pragmatic character.

Innholdsfortegnelse

Forord	2
Sammendrag	3
Oppgavens struktur	5
Tema og bakgrunn for oppgaven	8
Forskningsspørsmål	9
Begrepsavklaring	10
1. Hvem er de enslige mindreårige	12
1.1. Bo-tiltaket for enslige mindreårige flyktninger	12
1.2. Flyktningstatus og asyl	12
2. Teoretisk forankring	14
2.1. Pragmatisk handling	14
2.2. Praktisk handling	15
2.3. Instrumentalisering.....	15
2.4. Evidensbasert- kunnskap	17
3. Integreringen	19
3.1. Integrering og offentligheten	19
3.2. Evolusjonismen	20
3.2. Funksjonalismen	21
3.4. Multikulturalismen.....	21
3.5. Ulike modeller for integrering	22
3.6. Den liberale modellen	22
3.7. Den etniske modellen	23
3.8. Den multikulturelle modellen	23
3.9. Den relasjonelle modellen	24
4. Barneverntjenesten og enslige mindreårige asylsøkere	25
4.1. Regjeringens mål for integrering	25
4.2. Barneverntjenestens ansvar	26
4.3. Tiltaksplanen som instrumentelt verktøy.....	26
5. Tidligere forskning	28
5.1. Bosetting av enslige mindreårige flyktninger	28
5.2. Mistillit blant enslige mindreårige asylsøkere i Irland	30
5.3. Hverdagsintegrering	31
5.4. Gode og virkningsfulle tiltak i bosettingsarbeidet	32
6. Metodologisk tilnærming	33

6.1. Kvalitativt intervju	33
6.2. Valg av respondenter	35
6.3. Intervjuguide ansatte	36
6.4. Intervjuguide beboere	38
6.5. Deltakende observasjon	39
6.6. Transkribering	40
6.7. Analysen	40
6.8. Reliabilitet og validitet	40
7. Forskningsetiske spørsmål	42
7.1. Sårbare grupper	44
7.2. Samtykke	44
7.3. Honorar til respondenter	45
8. Presentasjon av analysematerialet	47
8.1. Observasjon eller deltakende observasjon	47
8.2. Aktivitet arbeid og fritid	51
8.3. Rettigheter, plikter og selvstendighet	56
8.4. En trygg base, et sted hvor tillit kan skapes	62
8.5. Resultater og avsluttende kommentarer	67
Skriv inn kapittel tittel (nivå 3)	3
Vedlegg	
Skjema for informert samtykke	74
Deler av den faglige plattformen	76
Tilråding fra NSD	84

Oppgavens struktur.

Jeg starter med å redegjøre for oppgavens tema, forskningsspørsmål og relevante begreper.

Deretter følger kort informasjon om målgruppen generelt, samt bo-tiltaket som har vært en del av forskningsprosessen.

I neste kapittel utdypes den teoretiske forankringen som danner grunnlag for analysen av datamaterialet.

Deretter følger en redegjørelse for perspektiver på integrering og ulike modeller for integrering som også benyttes i analysen av datamateriale.

Neste kapittel handler om normer og retningslinjer for integrering med spesielt fokus på barneverntjenestens ansvar.

Så følger et kapittel om tidligere forskning som jeg anser for å være relevant for min oppgave. Forskningen som belyses handler om enslige mindreårige og integrering, med unntak av en rapport som ser på hverdagsintegrering i et nabolag.

I kapittelet som omhandler metodologisk tilnærming belyses framgangsmåten i forhold til valg av respondenter, intervju, deltakende observasjon, transkribering og analysen. Der drøftes også momenter rundt reliabilitet og validitet.

Videre følger et kapittel som kommer nærmere inn på forskningsetiske problemstillinger i forbindelse med forskning generelt og denne oppgaven.

Siste kapittel omhandler presentasjon av analysematerialet og avrundes med resultater og avsluttende kommentarer.

Tema og bakgrunn for oppgaven.

I denne master-oppgaven vil jeg rette fokus mot enslige mindreårige flyktninger og integrering. Jeg jobber selv i et bo-tiltak for enslige mindreårige flyktninger, noe som er bakgrunnen for motivasjonen til temavalget.

Etter åtte års erfaring innen sosialt arbeid med integrering av enslige mindreårige flyktninger, sitter jeg igjen med et inntrykk om at integreringsarbeidet handler om mer enn å benytte seg av en målrettet metode for å oppnå et bestemt resultat. På lik linje med andre ungdommer som bor i et hjem sammen med foreldrene sine, befinner flyktningene seg i en fase av livet som preges av store forandringer fysiologisk og mentalt. Integreringsarbeidet foregår på hverdagslige arenaer som for eksempel hjem, skole og fritid, og det er nettopp her i sine naturlige omgivelser, at mennesket skal vokse og utvikles.

Som sosialarbeider bør man alltid ha i bakhodet at man skal forsøke å møte den personen man vil hjelpe der hvor han er. Dette handler om at man må være på «bølgelengde» med den man skal hjelpe. Dersom man ikke er det risikerer det at motparten kanskje motsetter seg forsøk på påvirkning og trekker seg tilbake fra tiltaket. Når en som skal hjelpe ikke har oppriktige hensikter, vil den som skal bli hjulpet muligens ane ugler i mosen. Spørsmålet man kanskje stiller seg er om det ligger noe betingende for hjelpen utenom han selv som medmenneske?

Forskningsspørsmål.

Som sosialarbeider generelt og som medansvarlig for integreringsarbeid av enslige mindreårige flyktninger spesielt, er man underlagt visse normer og retningslinjer som er styrende for arbeidet. Det defineres i stor grad virkemidler fra politisk, juridisk og administrativt hold som gjør at integreringen får et vesentlig instrumentelt perspektiv. Med det mener jeg ikke at integreringen er et instrument i seg selv, men at verktøyet som benyttes i integreringen er et instrument for å oppnå et resultat. De vedtatte virkemidlene kan være til hinder for en sosialfaglig tilnærming som setter mennesket i fokus. Jeg vil ta for meg et kommunalt bo-tiltak å se på hva som preger integreringsarbeidet i praksis.

Jeg vil forsøke å få fram erfaringene til de ansatte så vel som fortellingene til beboerne. Forskningsspørsmål lyder som følgende:

Hvordan forenes et instrumentelt perspektiv i integreringsarbeidet med et uforbeholdent hjelpeperspektiv?

I denne oppgaven vil jeg se på enkelte statlige og kommunale retningslinjer og normer for integrering, og påpeke hvordan disse er underlagt instrumentalisering. Jeg vil analysere hvordan normene og retningslinjene implementeres i det daglige integreringsarbeidet. Bo-tiltaket benytter seg av en faglig plattform som et fundament i integreringsarbeidet. Noen av normene og retningslinjene som beskrives i denne plattformen vil ligge til grunn for analysearbeidet. Det vil også være av interesse å belyse integreringsarbeidet opp imot enkelte modeller for integrering.

Etter min mening er integreringsarbeid viktig på ulike arenaer som for eksempel skole, hjem, fritid og jobb. I denne oppgaven retter jeg fokus mot integreringsarbeidet som foregår i hjemmet eller bo-tiltaket. Det vil ikke bety det samme som å utelukke handlinger som kan tilknyttes andre arenaer. Det daglige integreringsarbeidet i bo-tiltaket må nettopp forholde seg til normer og retningslinjer som har til hensikt å forberede beboeren på et selvstendig liv utenfor bo-tiltaket.

Begrepsavklaring.

Asylsøker:

Person som søker om beskyttelse mot forfølgelse i hjemlandet. Vedkommende blir kalt asylsøker frem til søknaden er endelig avgjort.

Enslig mindreårig asylsøker:

Asylsøker som er under 18 år og uten foreldre eller andre med juridisk omsorgsansvar i Norge.

Evidensbasert kunnskap:

Den kunnskap som er mest hensiktsmessig i praksisfeltet for å sikre best mulig resultat.

Enslig mindreårig flyktning:

Mindreårig person uten følge som har fått vedtak om opphold, og blitt bosatt i en norsk kommune.

Flyktning:

Person med rett til beskyttelse etter internasjonale konvensjoner som Norge er bundet av. I dagligtale ofte brukt om alle som har fått innvilget oppholdstillatelse etter en søknad om asyl.

Handlingsplan:

Individuell plan til bruk i det daglige arbeidet i bo-tiltaket. Planen skal inneholde beboerens mål og delmål

Inkludering:

Begrepet kan benyttes bredere enn begrepet integrering og handler om at alle skal ha like muligheter til å bidra og til å delta i fellesskapet.

Innvandrer:

Person med to utenlandskfødte foreldre, som selv er innvandret til Norge.

Innvandring:

Innflytting til et annet land enn sitt fødeland for varig bosetting.

Instrumentalisering:

Bruk av teoretisk metode som fokuserer på mål og middel for å oppnå et bestemt resultat.

Instrumentalisme:

Instrumentalisme er en vitenskapsfilosofisk retning som hevder at teorier bør være et instrument for å predikere observasjoner ut ifra gitte observasjoner.

Integrering:

Innholdet i begrepet vil variere mellom ulike perspektiver. Noen vil velge å betegne integrering som tilpasning av minoriteten til majoriteten. Andre vil se på det som gjensidig tilrettelegging og tilpasning. Samfunnsmessig integrasjon omfavner et bredt spekter av individer og grupper. Dens virke kan foregå på mange ulike nivåer i samfunnet. En konsekvens av den økte innvandringen i Norge på 1970 tallet, er at begrepet integrering i dagligforståelsen knyttes opp i mot innlemmelsen av innvandrere i majoritetssamfunnet. Samfunnsmessig integrasjon som et politisk mål har ført til økt debatt om hvordan den skal foregå og hva den skal være forbundet med (integrering, 2017).

Pragmatisk handling:

Forhold utenfor selve handlingen er betingende for handlingen.

Praktisk handling:

Selve handlingen er medmenneskelig og har en iboende essens.

Tiltaksplan:

Brukes av ulike instanser i ulike sammenhenger. For eksempel når det vedtas at et barn skal ha et hjelpetiltak etter lov om barne- verntjenester, skal barneverntjenesten utarbeide en tidsavgrenset tiltaksplan for å holde seg orientert om hvordan det går med barnet og foreldrene, og vurdere om hjelpen er tjenlig – eventuelt om det er behov for andre tiltak.

1. Hvem er de enslige mindreårige.

Aldri før har så mange enslige mindreårige flyktninger blitt bosatt i Norge som de siste årene. Både i 2015 og 2016 ble det bosatt over 1000 personer. Ved inngangen til 2017 var det registrert i underkant av 8300 personer, som i perioden 1996 til 2017 har fått vedtak om opphold i Norge som enslig mindreårig flyktninger. De høye bosettings-tallene må ses i sammenheng med de høye søkertallene som UDI hadde i 2015. De fleste kommer fra Afghanistan, Eritrea og Syria, og omlag halvparten av de som ble bosatt i 2015 og 2016 kom fra Afghanistan (Rekordmange nyankomne enslige mindreårige flyktninger, 2017).

Per dags dato er det imidlertid registrert en kraftig nedgang i antall enslige mindreårige asylsøkere i Norge. Antallet enslige mindreårige som søkte asyl i Norge gikk kraftig ned fra 2015 til 2016, og fortsatte å synke i 2017. I 2017 var antallet nede på laveste nivå siden 1996. Andelen enslige mindreårige asylsøkere som fikk innvilget asylsøknaden sin gikk også ned fra 2015 til 2016, og fortsatte å synke i 2017 (Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir), 2018, 1. avsn.).

1.1. Bo-tiltaket for enslige mindreårige flyktninger.

I denne oppgaven skal jeg først og fremst intervju beboere og ansatte i et bo-tiltak for enslige mindreårige flyktninger. Det er totalt fem personer som er bosatt der. Alle er gutter og fire av dem kommer fra Afghanistan, mens den siste er syrer. De er i alderen 16 til 19 år. Det er tilsammen åtte personer som jobber der inkludert nattevakter. Jeg skal intervju tre av beboerne samt fire av de ansatte.

1.2. Flyktningstatus og asyl

Enslige mindreårige som søker asyl i Norge reguleres gjennom utlendingsloven. Enkelte vil få status som flyktninger, mens andre får midlertidig opphold som følge av sterke menneskelige hensyn i påvente av retur (Eide 2012, s. 104). De kommunale bo-tiltakene i gjeldende kommune har per dags dato ingen enslige mindreårige bosatte med opphold på grunnlag av sterke menneskelige hensyn. Det vil i praksis si at de ikke risikerer å bli returnert ved fylte 18 år, eller få avslag på en søknad om permanent opphold. I dette bo-tiltaket har beboerne med andre ord status som flyktninger. Personer som kommer til Norge for å søke beskyttelse vil først få tildelt en midlertidig oppholdstillatelse dersom søknaden innvilges. Det er vanlig at en slik oppholdstillatelse har en varighet på tre år, og det er først da det er mulig å søke om permanent opphold (Utlendingsdirektoratet (UDI), u.å.).

Vanlig praksis i bo-tiltakene som driftes av kommunen er at beboeren søker om permanent opphold etter at han eller hun har oppholdt seg tre år i landet. Etter samtale med daglig leder og ut ifra egen erfaring er det ingen enslige mindreårige som er, eller har vært bosatt i et av kommunens bo-tiltak som har fått avslag på søknad om permanent opphold. Dette vil også ha en innvirkning på forutsigbarheten og livssituasjonen i bo-tiltakene. De ansatte forbereder beboerne på en langsiktig tilværelse i Norge.

2. Teoretisk forankring.

I dette kapitlet skal jeg si noe om den teoretiske forankringen som ligger til grunn for analysearbeidet av integreringen i praksis. Først gjøres det rede for en pragmatisk og en praktisk handling. Deretter skal jeg belyse hvordan instrumentalisering forstås i denne oppgaven, samt forklare noe av dens forbindelse til kravet om evidensbasert kunnskap i sosialt arbeid.

2.1. Pragmatisk handling.

Det ligger i den menneskelige natur å søke å forandre en tilstand man ikke er tilfreds med. Pragmatismen er en filosofisk retning med mangfoldige forgreninger. Overordnet kan man si at det legges vekt på menneskets behov for å løse problemer og at kunnskap ikke har noe absolutt fast grunnlag. En pragmatisk holdning kan man si at vektlegger positive konsekvenser av en handling (Pragmatisk, 2018).

I hverdagen brukes ofte begrepet i forbindelse med å løse praktiske problemer. På den måten blir distinksjonen mellom «praktisk» og «pragmatisk» uklar. Man kan si at en pragmatisk handling står i motsetning til en prinsipiell handling. Skjervheim (1992, s. 74-75) hevder at med begrepet «pragmatisk» menes relasjon til et eller annet bestemt formål, og at det er en forbindelse mellom rasjonell erkjennelse og rasjonelt formål. Det grunnleggende prinsippet i pragmatismen er at rasjonell handling må baseres på mål-middeltenkning. Her fungerer kunnskapen som instrument og er samtidig utledet av nøyaktige gjennomførte eksperimenter. Dette kalles for instrumentalisering (Skjervheim, 1992, s. 175).

Med dette får også begrepet «pragmatisk handling» sitt innhold i denne oppgaven. Jeg velger å se på det som en motsats til praktisk handling i den forstand at det ligger noe utenfor det mellom-menneskelige som legger føringer på handlingen. Med dette kan man si at en pragmatisk handling blir til en prinsipiell handling dersom tidligere empiri tilsier at det finnes en handling som er formålstjenlig for situasjonen. Det kan for eksempel være en handling som forholder seg til et regelverk, hvor sistnevnte er et middel for å oppnå et mål. Altså en motsats til etiske prinsipper som regulerer praktiske handlinger.

2.2. Praktisk handling.

En praktisk handling er en handling som retter seg mot menneske som menneske. Med det mener jeg at det ikke forekommer eksogene faktorer som legger føringer for handlingen. For eksempel hvis det foretas en samtale med en klient for å kartlegge sosialt nettverk fordi han eller hun opplever

ensomhet, vil det ikke være en praktisk handling. Sistnevnte retter seg mot handlinger i det sosiale feltet, hvor man handler ut ifra allmenngyldige normer og prinsipper. Handlingene skal være universelle i den forstand at de kan legges til grunn for et allment regelverk. Det kantianske imperativ er konstituerende for respekt for andre, og det er bare i forhold til ting at det er lov å handle teknisk eller pragmatisk (Skjervheim, 1992, s. 175). I denne oppgaven får «praktisk handling» sin betydning ved at det er en handling som vektlegger menneskets ønsker og behov i situasjonen hvor handlingen finner sted. Det innebærer at man ser bort i fra utenforstående prinsipper eller føringer som undergraver konstitueringen av respekt.

Et forløp eller en handling som innehar en iboende verdi i seg selv vil være vanskelig å avgrense i praksis. Avgrensningen vil variere i forhold til hvordan man forstår iboende verdi og grunnlaget for menneskelig motivasjon. I et forløp hvor det lages mat på kjøkkenet kan man for eksempel velge å se på «felleskap» og «læring» som verdier iboende i forløpet, samtidig som den menneskelige motivasjonen styres av disse. Man kan da si at forløpet grenser tett opp imot det som kalles for en praktisk handling. Velger man derimot å se på forløpet som et middel for å oppnå læring og fellesskap, vil forløpet se annerledes ut. Dersom den menneskelige motivasjonen i tillegg gjenspeiler eksogene faktorer som for eksempel lønn og selvhevdelse i form av kunnskapsformidling, kan forløpet knyttes tett opp imot en pragmatisk tilnærming. Det er slik jeg forstår Skjervheim når han sier at det bare lar seg gjøre å skille analytisk mellom praktiske og pragmatiske handlinger (Skjervheim, 1992, s. 177).

Det som er skrevet i teksten ovenfor vil legge føringer i arbeidet med å analysere data i oppgaven. Det vil gi et skjevt bilde av virkeligheten å dele opp handlinger, utsagn og forløp i en dikotomi som samtidig utelukker hverandre, siden disse både kan ha pragmatiske og praktiske preg. Det som jeg mener er hensiktsmessig i forhold til analysearbeidet, er å være utforskende i forhold til data, begrepsliggjøre og kategorisere disse, samt sette de i lys av teorier som kan være hjelpelige med å forklare tendenser som trekker i den ene eller andre retningen.

2.3. Instrumentalisering.

Instrumentalisme er en vitenskapsfilosofisk retning som hevder at teorier bør være et instrument for å predikere observasjoner ut ifra gitte observasjoner (Pragmatisk, 2017). Instrumentalisering er i mine øyne en mer aktiv terminologi som søker å praktisere instrumentalisme. Som nevnt tidligere kan instrumentalisering knyttes opp imot at kunnskapen brukes som et instrument i en mål-middel logikk. Skjervheim (1992) stiller seg kritisk til bruk av instrumentelle metoder innenfor sosialt

arbeid. Det å prøve seg fram og lære er en del av pedagogikken, mens det å utføre eksperiment kan knyttes opp imot den logiske strukturen i naturvitenskapene. Eksperimentmodellen fra de empirisk analytiske vitenskapene har stor innflytelse på pedagogikken i Norge (Skjervheim, 1992, s. 173-174). Det instrumentelle mistaket betyr å se bort fra det kantianske skille mellom praktiske og pragmatiske handlinger og fundamentere rasjonelle handlinger på pragmatiske handlinger (Skjervheim, 1992, s. 175). Handlinger som har et mål og i tillegg en kalkyle basert på mer eller mindre godt verifisert eksperimentell kunnskap, som også gir retningslinjer for hvordan man kan nå målet, kan defineres som pragmatiske eller tekniske handlinger. Disse handlingene blir vellykket når målet er nådd (Skjervheim, 1992, s. 175). Et eksempel kan være at det fastslås ut ifra erfaring at flyktninger som går på skole med norske elever blir fortere integrert. Dette blant annet fordi flyktningene lærer seg språket raskere, samt at de lettere får norske venner. Metoden er med dette veldig forutsigbar og kan bidra til å standardisere resultatene. Det den instrumentelle metoden imidlertid ikke sier noe om, er hvordan integreringsarbeidet bør være og hvilke verdier det bør representere. Det normative aspektet uteblir når metoden først er tatt i bruk, og hva som er faglig riktig i en konkret situasjon for å bedre livskvalitet kan lett bli oversett.

Et annet aspekt som jeg mener er viktig for å belyse instrumentaliseringens innflytelse i sosialfaget er Jürgen Habermas sin tenkning rundt erkjennelsesinteresser. I sitt verk *Erkenntnis und Interesse* (1972) stiller han seg kritisk til den naturvitenskapelige logikk og dets herredømme i samfunnet. Hans teori, som han riktignok selv har kritisert og som ikke gjenspeiler realiteten fullt ut, kan bidra til å forstå noe av menneskets forhold til kunnskap. Habermas mener at mennesket har ulike erkjennelsesinteresser tilknyttet forskjellige vitenskapsgrener. Den tekniske erkjennelsesinteressen tilknyttes empiriske og analytiske vitenskaper. Praktisk erkjennelse innebærer at mennesket tolker mening som en forutsetning for samhandling. Dette ses i forbindelse med historiske og hermeneutiske vitenskapsgrener. I tråd med perspektiver som stiller seg kritisk til det samfunnet representerer utvikler mennesket en frigjørende erkjennelse. Denne kan knytte opp imot kritisk teori, som søker å avkle kamouflerte realiteter og demme opp mot illegitim makt.

Habermas sitt tankegods etterlater seg etter min mening nødvendige epistemologiske overveielser rundt kunnskapens betydning innenfor samfunnsvitenskapen og sosialvitenskapen. Joranger (2016) bekrefter dette ved at hun kritiserer bruk av instrumentelle metoder blant annet i barnevernet. Kritikken går ut på at barn og unge opplever en metodisk avstand til hjelpeapparatet fordi man søker å forandre deres adferd gjennom evidensbaserte standardiserende metoder. Hun henviser spesielt til ulike samtaleteknikker hvor gjentakelse av innhold bidrar til fremmedgjøring i relasjonen, og sier at den berørte parten fort vil merke at den er gjenstand for en metode. Videre

påpeker hun at det er uheldig med denne formen for objektivering, og at det å være profesjonell innebærer ekte medmenneskelighet, samt la barn og unge få lov til å bestemme hva som er viktig og mindre viktig i livene deres.

Som det kommer frem ovenfor er det mye som tyder på at evidensbaserte standardiserte metoder har stor plass innenfor barnevernet. Nedenfor vil jeg forsøke å redegjøre for noe av innholdet i evidensbasert kunnskap.

2.4 Evidens-basert kunnskap.

Denne formen for kunnskap representerer ikke en enhetlig metode som er overførbart til ulike fagområder. Metodisk har den allikevel mye til felles med positivismen, i og med at den står inne for at vitenskapelig kunnskap forbedrer praksis, at generaliserbar viten er nødvendig og troen på at teori enkelt lar seg overføre til praksisfeltet (Grimen, 2009, s. 195). Samtidig bygger konseptet på en logikk som rangerer metoder hierarkisk ut ifra hvilken kvalitetskontroll som er mest hensiktsmessig for å sikre den gyldighet. Hierarkiet foreligger imidlertid i ulike versjoner, men som en tommelregel finner man randomisert kontrollert kunnskap øverst i hierarkiet, som innebærer at man kontrollerer utfallet av studien ved å sammenligne med lignende tilfeller. Det vil si at man måler forskjellen i utfallet av for eksempel en gruppe mennesker som utsettes for et tiltak med en gruppe som ikke gjør det (Grimen, 2009, s. 2012-2013).

Fossestøl (2013) mener at evidenstenkningen fundamenteres på en logikk om at den kunnskap som er best dokumentert skal tas i bruk i profesjonell praksis, og at dette har stor appell i sosialt arbeid, sosialpedagogikk og andre helse- og sosialprofesjoner. Samtidig hevder hun at evidensbegrepet i dag hovedsakelig er medisinsk og naturvitenskapelig inspirert, og at de metoder som anses for å være mest evidente blir høyest rangert. På en annen side har man i sosialt arbeid gått bort i fra snevre beskrivelser av evidensbasert praksis knyttet opp imot randomiserte kontrollerte forsøk. Forfatteren mener at en allmenn beskrivelse av evidensbasert praksis innenfor sosialt arbeid er at det handler om den beste evidens, den profesjonelles erfaring og ekspertise, samt brukerens erfaringer og ønsker.

Evidensbasert praksis innenfor sosialt arbeid får med dette en annen betydning enn instrumentalisering nettopp fordi den profesjonelles erfaring og brukerens erfaring og ønsker vektlegges. I mine øyne vil det si at praksisen blir avhengig av kontekst og vil variere mellom ulike individer. Fossestøl (2013) påpeker at det strides om hva innholdet i evidensbasert praksis skal

fundamenteres på. Hun mener at evidensbasert praksis i alt for stor grad avhenger av standardiserte forskningsmetoder som kobles til prosedyrer og regler. Hennes budskap er at man bør være kritisk i forhold til standardiserte metoder og anvendelse av teori, samtidig som man må ta hensyn til lokalkunnskap, klientens individualitet og brukermedvirkning når sosialt arbeid praktiseres. Videre fremheves det at i sosialt arbeid er kunnskap knyttet til innsikt i den konkrete situasjonen av stor betydning. Å utvise kyndighet innebærer å tale, handle og være fullt og helt til stede i situasjonen.

3. Integreringen.

I dette kapittelet drøftes evolusjonistisk, funksjonalistisk og multikulturalistisk tilnærming til integrering i lys av offentligheten. Deretter beskrives ulike modeller for integrering som jeg senere i oppgaven også skal knytte til datamateriale fra den kvalitative undersøkelsen.

3.1. Integrering og offentligheten.

Enkelte begreper som florerer hyppig i media og i det offentlige rom har man lett for å feste seg ved, og forsøke å danne en oppfattelse av meningsinnholdet. De som er spesielt engasjerte i samfunnsdebatten og innvandringspolitikken vil jeg anta har gjort seg opp en mening om hva integrering er og hva det innebærer å integrere i praksis. Vi hører utsagn om at innvandrere må bli flinkere til å lære seg norsk, at skoler og privat sektor må gjøre en bedre innsats i integreringen av innvandrere, at NAV apparatet ikke har kapasitet til å integrere mange på en gang og at frivillige organisasjoner er uunnværlige for en vellykket integrering. Jeg kunne sikkert fortsatt nesten i det uendelige med å ramse opp påstander og argumenter som ønsker å si noe om integrering og dens praktiske prosess. Begrepet er såpass «hett» i samfunnsdebatten at dets normative innhold kan variere vesentlig mellom ideologiske oppfattelser og politiske ståsteder. En liberal konservativ ideologi kan for eksempel ha tilbøyelighet til å la sivilsamfunnet og private aktører ta seg av integreringen i et konservativt verdisamfunn. En radikal venstreorientert ideologi vil trolig mer være orientert mot statlige føringer for integrering samt et pluralistisk verdigrunnlag.

Nå skal det sies at ulike ideologiske oppfattelser og politiske ståsteder stort sett er enige om en ting. Integrering er en nødvendig konsekvens av innvandring. Integreringens motpol segregering, er i særdeles mindre grad et honnørord enn det integrering til tider synes å være. Spesielt i skandinaviske land hvor politiske systemer i stor grad tuftes på likhetsorienterte verdier, kan man si at integreringen av ny ankommende mennesker er høyst fordelaktig for opprettholdelsen og videreutviklingen av samfunnet.

Allikevel er det tilsynelatende diskrepans mellom holdninger og adferd ute i befolkningen. Integreringens praktiske prosess møter motgang innenfor demografiske felt. Vi ser tendenser til at etniske nordmenn flytter fra områder hvor innvandringen er høy, mens innvandrerne ofte samles i områder hvor boligprisen er lav og hvor de finner sine likesinnede. I Sverige viser forskning at svenskfødte flytter fra områder med mange «ikke vestlige» innvandrere, og at denne tendensen har økt de siste årene. Samtidig er det de med høy utdanning og god lønn som tenderer til å flytte først. Utover det viser det seg at mange svensker snakker berikende om etnisk mangfold, men når det

kommer til konkret handling velger man ofte å bo i områder med mange svenskfødte, og setter barna i skoler hvor de kan være en del av den etniske majoriteten (Höjer, 2015). Nedenfor vil jeg redegjøre for henholdsvis evolusjonismen, funksjonalismen og multikulturalismen i forhold til norsk offentlighet.

3.2. Evolusjonismen.

Hva som trengs for å skape et godt integrert samfunn bygger i hovedsak på tre ulike forståelser av begrepet integrering i norsk offentlighet. En evolusjonistisk teori kan knyttes til forståelsen om at det må skje en sivilisatorisk utviklingsprosess for minoritetskulturen i et flerkulturelt samfunn (Døving, 2009, s. 67). Dette perspektivet står inne for at sivilisasjoner utvikles fra primitive stadier til mer komplekse og siviliserte former. Primitive sivilisasjoner kan nå en standard på lik linje med vestlig sivilisasjon dersom de styres og inspireres av den (Døving, 2009, s. 68). Evolusjonismen setter med andre ord sivilisasjoner og kulturer i et hierarki, hvor utviklingstrinnene rangeres ut ifra toppunktet som følger en vestlig mal. Paradigmet definerer andre kulturer ut ifra et vestlig ståsted hvor rasjonalitet, kontroll og modenhet er vesentlige parametere Samtidig hevdes det at vesten også konstruerer seg selv gjennom måten andre defineres på. Ens egen identitet speiles med utgangspunkt i en konstruksjon av den andre (Døving, 2009, s. 69). Evolusjonismen ser på kulturer som et sluttprodukt på en historisk linje. Noe som trenger inn utenfra blir derfor sett på som unaturlig.

Det klassiske begrepet rasisme stammer fra forskning rundt menneskeraser på attenhundretallet. Ideologier som hevder at det finnes menneskeraser med spesifikke fysiske forskjeller kan betegnes som rasistiske. I de senere årene mener imidlertid flere forskere at det har utviklet seg nye måter å argumentere på som gjør at rasismebegrepet må gis nye preferanser. Innenfor høyre orienterte ideologier har kulturbegrepet overtatt mye av plassen til rasismebegrepet. Dette har ført til at de hierarkiske elementene i rasisme har blitt mindre tydelig. Det vektlegges ikke nødvendigvis at noen kulturer er bedre enn andre, men at de er uforenlige (Gullestad, 2002, s. 147-149).

Unni Wikan er en norsk forsker som ikke opererer med et snevert rasismebegrep. Hun mener at kultur fungerer rasistisk hvis det benyttes modeller for å forstå de andre. Dersom nordmenn behandles som individer med evne og vilje til å tenke subjektivt, mens innvandrere ses på som produkt av sin kultur, vil de fratras sin personlige dømmekraft og evne til å ta subjektive valg. Dette er nedverdiggende og bidrar til en deterministisk forståelse av handlingene til en gruppe mennesker (Gullestad, 2002, s. 157-158). Ut ifra dette perspektivet er rasisme noe mer enn bare ytringer som

har til hensikt å skade eller sette dårlig bilde på en gruppe mennesker.

3.3. Funksjonalismen.

Innenfor et funksjonalistisk perspektiv på integrering er forholdet mellom individ, samfunn og integrasjon i fokus ved at forsøkes å forklare mekanismen for sosialt samhold. Solidaritet knyttes opp imot graden av felles tradisjon og historie. Et godt integrert samfunn har kollektive verdier som skaper solidaritet (Døving, 2009, s. 72). Sosiologisk funksjonalisme kan karakteriseres som en holistisk teori fordi den tar utgangspunkt i helheten for å beskrive delene. I motsetning til metodologisk individualisme som forsøker å forklare sosiale systemer med utgangspunkt i individuelle handlinger, ser funksjonalismen sosiale systemer som premissleverandør for sosiale handlinger. Samtidig er funksjonalismen opptatt av å avdekke hvilke funksjoner delene har for helheten, og hvordan reproduksjon av sosiale praksiser og kulturelle mønstre bidrar til integrasjon i og bevaring av samfunnet (Aakvaag, 2012, s. 41-42).

Mens multikulturalismen i stor grad søker å støtte opp under verdimangfold og heterogenitet, etterstreber funksjonalismen homogenitet og minoritetens tilpasning til majoriteten. Emile Durkheim mente at det ikke var nok å dele felles verdier på et abstrakt intellektuelt plan. Man måtte også være emosjonelt tilknyttet i et fellesskap for at et samfunn skulle bære preg av å være integrert (Døving, 2009, s. 73). Politiske integrasjonsprosesser vil derfor være et middel for etablering av likhet ved å redusere forskjeller mellom majoritet og minoritet. Det vil i praksis bety at minoriteten assimileres, men konformitet med majoriteten vil ikke si det samme som at forskjeller forsvinner. Kulturell assimilasjon kan fortone seg i en opplevelse av avmakt hos minoriteten. Egalitære samfunn vil ha problemer med å eksistere på grunn av historisk befestede karakteristikk (Døving, 2009, s. 73).

3.4. Multikulturalismen.

Et samfunn som sørger for ivaretagelse av kulturforskjeller kan betegnes som multikulturalistisk. Graden av kulturforskjeller som utgangspunkt for samfunnsforskjeller varierer, og det er politikken oppgave å bevare forskjeller, samt sørge for rettigheter til kulturelle minoriteter. Målsettingen, hvor også mye av utfordringen ligger, er å skape solidaritet og fellesskap på tvers av kulturelle skillelinjer (Døving, 2009, s. 43). Det multikulturelle samfunnet representerer etter min mening mye av fundamentet i det politiske offentlige rom. Eksempelvis at det tilrettelegges for religionsfrihet og morsmålsundervisning i skoleverket. Jeg vil si litt mer om multikulturalismen senere i oppgaven

under presentasjonen av ulike modeller for integrering.

3.5. Ulike modeller for integrering.

Som nevnt vil jeg forsøke å drøfte ulike aspekter ved integrering i forhold til pragmatiske og praktiske handlinger i bo-tiltaket. Mer konkret innebærer det å knytte analysert datamateriale opp imot ulike modeller for integrering. Overordnet kan man si at dette representerer en deduktiv metodetilnærming, ettersom integreringsmodellene er gitt i forkant. Nedenfor beskrives noen perspektiver på integrering og inkludering.

Begrepet integrering benyttes i ulike sammenhenger og tillegges forskjellig meningsinnhold. I politiske sammenhenger tillegges det ofte en normativ verdi, mens det innenfor samfunnsvitenskapen benyttes mer deskriptivt. Kjeldstadli (2008, s. 106) mener at integrering handler om at alle mennesker deltar på ulike arenaer i den grad de ønsker, og i tilstrekkelig grad til at relasjoner bidrar til samfunnets eksistens og gjenskapelse. Samtidig bør goder fordeles likt mellom flertallet og mindretallet. Videre påpeker forfatteren at bruk av begrepet integrering i sammenheng med målsetninger for offentlig politikk har blitt kritisert. Det kan da ofte bety et krav om assimilering, samtidig som integrering blir sett på som ensidig. Flertallet forventes ikke å forandre seg og samfunnet blir i den forstand en gitt enhet. En slik form for integrering kan lett føre til at den enkelte ikke føler seg akseptert eller inkludert i samfunnet. Hvilke verdier og praksiser som tillegges begrepet integrering har med andre ord betydning for prosessen til og utfallet av integreringen. Noen vil kanskje velge å definere integrering på lik linje med inkludering.

Integreringen skjer på ulike plan eller arenaer i samfunnet. Noen av disse vil være skole, jobb, familie, fritid og venner. Man kan tenke seg at en person for eksempel kan være godt integrert i skolen og familien, mens han blant venner og i jobbsammenheng føler seg utilpass. I den forbindelse er begrepet sameksistens essensielt. Kjeldstadli (2008, s. 131-157) presenterer ulike modeller for sameksistens mellom ulike grupper på samme område innenfor innvandring og integrasjonspolitikken.

3.6. Den liberale modellen.

Her er man av den oppfatning at individet bør være et fritt velgende rasjonelt subjekt. Et fritt og selvstendig menneske velger ut ifra preferanser i en indre kjerne, men skal samtidig ikke tråkke over rettighetene til andre individer. Samfunnets oppgave er å sørge for at individet normativt får

være fritt. Samfunnets eksistens betinges av individets premisser. Alle bør behandles ut ifra de samme generelle standardene, noe som innebærer en normativ universalisme. Den liberale modellen legger til grunn noen sammenhengende ideer og praksiser for integrering. Det er enkeltpersonen som skal integreres, og denne er integrert når like muligheter for å oppnå goder i tråd med andre er innfridd. Det foreligger nødvendigvis ikke noe krav om assimilasjon, men den enkelte må ha kunnskaper og ferdigheter i forhold til rettigheter og plikter. Videre skal man ikke legge for stor vekt på individets etnisitet, kultur og religion i det offentlige. Det skal ikke stilles krav som en gruppe overfor flertallet. Enheter som for eksempel religion eller kultur har ingen rett til å stille krav overfor autonome individer. På lik linje forlanges ingen ideologisk forankring i, eller følelsesmessig oppslutning om nasjonen som jo ses på som en fiktiv enhet.

3.7. Den etniske modellen.

Den liberale modellen er en individualistisk modell i motsetning til den etniske modellen som er en kollektivistisk modell, som igjen forutsetter at enheter utover individet har en reell eksistens. Individet er en del av et fellesskap som for eksempel religion, familie, stat og etnisitet. Samtidig har fellesskapet påvirkningskraft på individet i form av at det stilles krav til individet som også er følelsesmessig forpliktet overfor fellesskapet. Det er vanskelig å se hvordan individet kan realiseres utenom fellesskapet. I integreringssammenheng legger modellen vekt på at assimilasjon ikke er mulig på grunn av fremmedheten til den andre. Tanken om en enhetlig nasjonalstat og assimilering er ikke farbar siden stor innvandring og flytting gjør at alle ikke kan bli like. Samtidig er det moralsk uforvarselig å kreve at andre skal bli som oss, da det indikerer at man ikke viser respekt for det den andre står for. Videre finnes det ingen enhetlig kultur i Norge som man kan assimileres inn i. Utover det skaper assimilasjon lett en motreaksjon som gjør at man setter seg på bakbeina.

3.8 Den multikulturelle modellen.

Denne modellen er også en kollektivistisk modell, men den legger vekt på at enheten utenfor individet er de kulturelle kollektivene i et territorium. Som normativ teori forsvare multikulturalisme at alle kulturer er berettigede. Statens ansvar er ikke å fremme en kultur, den skal da heller støtte de kulturene som kommer bak i rekken. I forhold til politisk integrering legger modellen vekt på at alle kulturer eller kollektiver skal være representert i samfunnet. Stikkordet er en aktiv stat som opprettholder mangfold gjennom blant annet kvotering, lovgivning og bevilgning. Mangfold ses på som en kilde til berikelse og et hjelpemiddel for å se verden med andre briller. Modellens utforming i forhold til integrering byr på ulike drøftelser. Hva skal for eksempel

forholdet mellom stat og kultur eller kollektiv være, og hva kjennetegner en kultur eller et kollektiv og hvordan kan de eksistere i forhold til staten dersom de har sine egne ideer og prosjekter?

3.9. Den relasjonelle modellen.

Den siste modellen som presenteres kalles for relasjonell, siden den vektlegger at mennesket eksisterer i kraft av sosiale relasjoner. Utgangspunktet er verken individualistisk eller kollektivistisk. Mennesket ses ikke bare på som et autonomt individ eller en kollektivistisk brikke. Den relasjonelle modellen er tuftet på prinsipper om sosial likhet, inkludering, kulturell forskjellighet og politisk mangfold. Samfunnet kan defineres ut i interaksjon og kjeder av gjensidig avhengighet. Dermed finnes det ulike grader av integrering etter hvor tette eller hyppige relasjonene er. Integrering betyr høy grad av samhandling og deltaking som innebærer at man knytter sosiale bånd og symbolske bånd. Kollektiver ses på som tette relasjoner, men verken individ eller kollektiv er konstante fenomener. Integrasjon er ikke et mål, men en prosess som stadig er under forandring.

4. Barneverntjenesten og enslige mindreårige asylsøkere.

I dette kapittelet beskrives først de overordnede målene for integrering fra regjeringens side. Deretter kommer jeg inn på ansvaret til barnevernet og bruken av tiltaksplan for å sikre integreringen av enslige mindreårige flyktninger.

4.1. Regjeringens mål for integrering.

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet har laget en brosjyre hvor regjeringens mål for integrering beskrives. Det som kan karakteriseres som det overordnede målet står beskrevet på første side: «Regjeringens mål for integrering er at alle som bor i Norge skal få bruke ressursene sine og bidra til fellesskapet» (Regjeringen, 2015). Vi ser her antydninger til at diskursen handler om integrering i et produserende og aktiviserende perspektiv. Det å få bruke ressursene sine henviser til noe produktivt som også kan ses på som en rettighet. Å bidra til fellesskapet hentyder til at man skal være aktiv, samtidig som man har et ansvar overfor fellesskapet. Integrering innebærer ikke bare rettigheter for den enkelte, men også plikter. Videre står det at:

Alle i offentlig sektor har et ansvar for å utvikle politikk og tiltak som gir innvandrere og deres barn like muligheter, rettigheter og plikter. Det er den enkeltes ansvar å ta i bruk de muligheter som det norske samfunnet gir. (Regjeringen, 2015).

Her overlates altså noe av det politiske ansvaret for å utvikle politikk til offentlig sektor, som i utgangspunktet skal være administrativt. Vi ser at utvikling av tiltak blir omhandlet som et middel for å oppnå like muligheter, rettigheter og plikter. Samtidig ansvarliggjøres den enkelte i integreringsprosessen.

Buffetat har ansvaret for å bosette enslige mindreårige under 15 år, mens integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDI) bosetter de over 15. Etter at hver enkelt asylsøker har fått innvilget opphold, sender IMDI ut anmodning til respektive kommuner om å bosette flyktninger. Kommunen får også tilsendt individuell kartleggingsplan fra mottaket, og organiserer bo- og omsorgstilbudene som den enslige mindreårige trenger (Integrering- og mangfoldsdirektoratet, 2018). Tilrettelegging og kvalitetssikring av bosettingen er av vesentlig betydning slik jeg forstår det: «*Enslige mindreårige flyktninger er spesielt sårbare og skal prioriteres i bosettingsarbeidet. De trenger trygge og gode oppvekstvilkår, og bosetting av disse krever et spesialtilpasset apparat i kommunene*» (Integrering- og mangfoldsdirektoratet, 2018).

4.2. Barneverntjenestens ansvar.

Kvaliteten og tilretteleggingen i oppfølgingen og integreringen av enslige mindreårige asylsøkere sikres gjennom offentlige institusjoner. Noen kommuner har funnet det mest hensiktsmessig å forankre arbeidet i barneverntjenesten. Bo- og omsorgstiltak fattes da som vedtak etter barnevernloven. Dersom en kommune velger å forankre ansvaret i en annen tjenesteenhet, vil barnevernet fremdeles kunne fatte vedtak etter barnevernloven. Barnevernstjenesten skal også delta i en første vurdering av barnets behov uavhengig av hvor ansvaret er forankret (Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, 2010).

Barneverntjenesten er altså den institusjonen som hovedsakelig sitter med omsorg og oppfølgingsansvar av enslige mindreårige ute i kommunene. Av barnevernloven (1992, § 3-4) fremgår det at ved bosetting av enslige mindreårige som har fremsatt søknad om asyl, eller som har fått opphold på grunnlag av slik søknad, så skal kommunen foreta en vurdering av den enkeltes behov og på denne bakgrunn tilby egnet bo-tiltak. Dersom kommunen finner rimelig grunn til å anta at det foreligger forhold som kan gi grunnlag for tiltak etter kapittel 4, skal barneverntjenesten undersøke forholdet (barnevernloven, 1992, § 4-3).

I kommunen hvor bo-tiltaket ligger som omhandles i denne master-oppgaven er omsorgsarbeidet forankret i en kommunal enhet som kalles bo-tiltak. Tidligere var bo-tiltak en del av barneverntjenesten, men for kort tid siden ble bo-tiltak som følge av en omstillingsprosess en egen enhet. Rapporteringsansvar og saksbehandlingsansvar ligger imidlertid hos barneverntjenesten. Det innebærer at enslige mindreårige har en saksbehandler i barnevernet som er ansvarlig for å utarbeide en tiltaksplan og sikre at den enkelte får den oppfølgingen han/hun har krav på.

4.3. Tiltaksplanen som instrumentelt verktøy.

I henhold til barnevernloven (1992, § 4-5) skal det utarbeides en tidsavgrenset tiltaksplan når det fattes vedtak om hjelpetiltak. Denne tiltaksplanen skal evalueres regelmessig (Berg, Garvik & Paulsen, 2016, s. 77). Tiltaksplanen er et viktig verktøy for å identifisere behov, planlegge frem i tid, samt dokumentere og kontrollere hvilke tiltak som er prøvd og hvordan de fungerer. Det mest vanlige er at saksbehandler, beboer og primærkontakt lager en overordnet tiltaksplan, mens den mer konkrete oppfølgingen tydeliggjøres i en handlingsplan (Berg, Garvik & Paulsen, 2016, s. 77).

I kommunen hvis bo-tiltak omhandles i min oppgave, er det vanlig at det utarbeides en tiltaksplan som skal evalueres hver tredje måned. Evalueringen innebærer at man kartlegger hvilke tiltak som

fungerer og i hvilken grad målene som er satt blir oppnådd. Måloppnåelsen rangeres på en skala fra en til seks, hvor en representerer ingen måloppnåelse, mens seks hentyder til full måloppnåelse. En av avdelingslederne jeg snakket med mente at tiltaksplanen i startfasen er et verktøy for å kartlegge hvilke ferdigheter hver enkelt beboer har. Mye av tankegodset bak tiltaksplanen baseres på de såkalte ADL ferdigheter (activity of daily living). Først og fremst forsøker man altså å kartlegge om hver enkelt beboer innehar nødvendige ferdigheter for å klare seg i hverdagslivet. Etterhvert blir det i større grad mulig å utforme tiltaksplanen mer i retning av individuelle ønsker og behov.

Det at tiltaksplanen brukes som et verktøy for å kartlegge egnet middel for måloppnåelse gjør at jeg velger å se på tiltaksplanen som et instrumentelt verktøy. Rasjonelle handlinger springer ut i fra et perspektiv hvor kunnskapen er instrument og samtidig underlagt eksperiment, eller uttrykt på en annen måte, erfaring som er generalisert og satt i system. Et slikt effektivt system vil bringe med seg mange fordeler. Max Webers teori om hvordan byråkratiet fungerer er riktignok ikke ensbetydende for å hevde at de overordnede prinsipper i forvaltningen dannes som følge av empiriske eksperiment. Fullt ut kan den belyse noe av den tekniske rasjonelle overlegenhet hos forvaltningen i form av blant annet nøyaktighet, hurtighet, entydighet, dokumentkunnskap, kontinuitet og streng underordning (Weber, 1990, s. 126). Dette er med på å forklare noe av tiltaksplanens implisitte formål som dokumentredskap, nemlig at man så hurtig som mulig og med minst mulig feilmargin, skal integrere den enkelte beboer i samfunnet.

5. Tidligere forskning.

Det finnes mye forskning rundt enslige mindreårige asylsøkere og livet i Norge. Det er derimot vanskeligere å finne forskning som omhandler instrumentalisering i praksis. I dette kapittelet presenteres først deler av en forskningsrapport om barnevernets rolle i bosetting og oppfølging av enslige mindreårige flyktninger. Deretter får dere se utdrag av en kvalitativ undersøkelse som drøfter mistillit blant enslige mindreårige asylsøkere i Irland. Videre presenteres en kvalitativ studie av hverdags-integrering. Til sist legges det fram utdrag av en forskningsrapport gjennomført av kommunesektorens interesse- og arbeidsgiverorganisasjon (KS) og forskning og utvikling (FoU) i forbindelse med en kvalitativ studie av kommunenes håndtering av enslige mindreårige flyktninger.

5.1. Bosetting av enslige mindreårige flyktninger.

NTNU samfunnsforskning har laget en rapport om barnevernets rolle i bosetting og oppfølging av enslige mindreårige flyktninger. Her kommer det fram at en bolig kan ses på som et hjem som skal sørge for trygghet, stabilitet og selvstendighet og samtidig være en arena for sosialt samvær. Boligen kan være viktig for integreringen av de enslige mindreårige, fordi en god boligløsning skal legge til rette for å ha tilgang på både omsorg og frihet, forberedelse til voksenlivet og gi muligheter for å bygge gode nettverk (Berg, Garvik & Paulsen, 2016, s. 51). Tilrettelegging av boløsninger kan på denne måten knyttes opp imot integreringen av beboerne i samfunnet.

Videre i rapporten som bygger sitt kvalitative materiale ut ifra studier av ni ulike case-kommuner, kommer det fram at ulike modeller basert på bofellesskap uten godkjenning som barnevernsinstitusjon er den mest vanlige boløsningen. I bo-fellesskap med tett oppfølging har de ansatte mulighet til å utvikle en tett relasjon med den enkelte, samt etablere faste rutiner og skape en hverdag sammen med beboerne. Flere av respondentene mener at det er viktig med tett oppfølging i startfasen fordi beboerne skal føle trygghet og få innblikk i den norske hverdagen (Berg, Garvik & Paulsen, 2016, s. 52). Sosial samhandling i form av å gjøre hverdagslige ting sammen og innarbeiding av rutiner, fremheves som viktig av de som jobber i bofellesskapene. På den måten etableres en tett relasjon til beboerne som igjen legger grunnlaget for en stabil og trygg voksenrelasjon (Berg, Garvik & Paulsen, 2016, s. 53).

I boløsninger hvor det opereres med færre ansatte eller som bare fører tilsyn, vektlegges fellesskapet mellom beboerne og evnen til å være selvstendig som en ressurs.

Selvstendighetstankegangen og tryggheten beboerne har i hverandres selskap ses på som vesentlig for å få beboerne til å stå på egne bein (Berg, Garvik & Paulsen, 2016, s. 53).

Når det gjelder hybel med og uten tilsyn er meningene delte i forhold til om det er en god boløsning til de enslige mindreårige. Enkelte beboere ytret at de opplevde ensomhet i slike boløsninger, mens andre også mente at miljøarbeiderne ikke hadde mye tid til dem. Erfaringene viser at hensiktsmessigheten til disse boløsningene ofte er aldersbetinget. Man ser at det passer best for de som er litt eldre, og at dette er en god måte å unngå institusjonalisering av de enslige mindreårige (Berg, Garvik & Paulsen, 2016, s. 54-55).

Rapporten ser også på hvilke fokusområder kommunene anser som viktige i arbeidet med enslige mindreårige. Fokusområdene rangeres som følgende med avtagende viktighet: Omsorg, skole, relasjon til voksne, selvstendigjøring, fritid, og nettverk. Nå skal det imidlertid tilføyes at kommunene anså rangeringen som vanskelig fordi mange områder er viktige og må ses i sammenheng, samt at det kommer an på hvor den enslig mindreårige befinner seg i prosessen (Berg, Garvik & Paulsen, 2016, s. 66).

Resultatet av dybdeintervjuene indikerte at kommunene vektla omsorg og tett oppfølging i etableringsfasen. Både på administrativt nivå i kommunen og i det daglige sosialarbeidet i boligene, understrekes betydningen av å skape trygghet som et utgangspunkt for å kjenne den enkelte. Etablering av gode kontakter og trygge relasjoner i startfasen fremheves som fundamentet i det videre arbeidet med målgruppen. I praksis innebar det blant annet at man må se den enkelte, gå i deres tempo og ta dem på alvor (Berg, Garvik & Paulsen, 2016, s. 67).

De enslige mindreårige var først og fremst opptatt av om de voksne var tilgjengelige eller ikke. Det ble fremhevet at det var viktig å ha god kjemi med de voksne. En respondent påpekte at man ikke gikk like godt overens med alle og at noen forsto han bedre enn andre. Samtidig som noen voksne var mest opptatt av å sitte på kontoret å skrive logg om beboerne, var andre engasjerte i stua (Berg, Garvik & Paulsen, 2016, s. 67).

5.2. Mistillit blant enslige mindreårige asylsøkere i Irland.

Raghallaigh (2013) drøfter grunner til mistillit blant enslige mindreårige asylsøkere i Irland. Resultatene baserer seg på en bred kvalitativ undersøkelse av ulike mestringsstrategier blant deltagerne som hovedsakelig ble innkvartert på hostel av *Health Service Executive*, som er ansvarlig for helse og sosialtjenester.

Undersøkelsen viste at det er en kompleks relasjon mellom det å snakke sant og tillit. På den ene siden var noen av deltagerne redde for å snakke sant fordi de fryktet konsekvensene det medførte. De var redde for å fortelle den sanne grunnen til at de forlot hjemlandet til venner og profesjonelle, fordi det kunne medføre deportasjon og represalier i hjemlandet. På en måte kunne de ikke utvikle tillitsfulle relasjoner på grunn av frykten for konsekvenser fra institusjoner som de ikke stolte på. Med andre ord den institusjonelle mistilliten hadde innvirkning på deres evne til å utvikle sosial tillit. På den andre siden kom det fram at tilliten var gjensidig betingende. Noen av deltagerne opplyste om at de ikke kunne opparbeide tillit til noen dersom de ikke ble trodd. Hvis man for eksempel antok at en ung gutt eller jente ikke snakket sant eller holdt sannheten tilbake, ble det igjen vanskelig for han eller henne å opparbeide seg tillitsfulle relasjoner. Som følge av det hevdes det at kanskje ikke vil være mulig å danne tillitsfulle relasjoner til en profesjonell. Utover det rettet mange av deltagerne mistillit seg mot det faktum at de ikke hadde rukket å bli kjent med noen over en lengre periode.

Noen vil hevde at tilliten er rasjonelt betinget i den forstand at man veier fordeler opp imot ulemper før man inngår et tillitsforhold til noen. Andre vil hevde at tilliten er altruistisk, hvor et tillitsforhold er moralsk ønskelig. Behnia (gjengitt etter Raghallaigh, 2013) skiller mellom tre tilnærminger til tillit som er mye brukt i litteraturen: Egenskap basert, troverdighet basert og relasjons basert. Når man knytter det opp imot forholdet mellom klient og profesjonell, sies det at den første fokuserer på klientens holdning til tillit. Den andre fokuserer på den profesjonelle sine karakteristikker, mens den siste retter fokus mot hva forholdet mellom klient og profesjonell består av. En fjerde tilnærming med et symbolsk interaksjonistisk preg blir også skissert. Her blir klientens evne til å utvikle tillit avhengig av hvordan situasjonen tolkes. Klienten samler og tolker informasjon om den profesjonelle for å avgjøre troverdighet. Hvis klienten kommer fram til at den profesjonelle er en kompetent og troverdig person som er genuint interessert i han eller henne, vil tilbøyeligheten til å bygge tillit være tilstede.

5.3. Hverdagsintegrering.

Sandlie (2006) gjennomførte en kvalitativ studie av naborelasjoner og kontakt mellom etniske nordmenn og innvandrere i et borettslag i Oslo. Forskningen er relevant for meg i den forstand at den illustrerer forskjellen mellom en forventning om hverdagsintegrering på den ene siden, og uforpliktende nabokontakt på den andre side.

Det viser seg at de norske beboerne praktiserer en omgangsform, hvor de slipper naboene passe nært inn på seg. Distansert nærhet og svake bånd er målet for omgangsformen. Denne omgangsformen inneholder upersonlige naborelasjoner, hvor den innholdsløse, men allikevel meningsfulle praten er sentral, og representerer samtidig en utfordring for relasjonen mellom mange av de norske og mange av innvandrerne.

Studien viser at naborelasjoner og kontakt mellom naboene foregår ved hjelp av andre signaler, koder og regler enn hva innvandrerne er vant med. Det som preger kontaktoppbyggingen for de norske beboerne er forsiktigheten. Nordmennenes forvaltning av utilgjengelighet gjør situasjonen vanskelig for innvandrerne. Det som ikke er ment som total avvisning fra de norske beboerne, kan oppleves slik for innvandrerne.

Det kommer fram at hverdagen krever en annen prioritering av tid og fokus, noe som gjør innvandrere og nordmenn mer like enn de selv aner. Utfordringen er imidlertid at de ikke har fått til å kommunisere dette til hverandre. Noe av det som hindrer en avdekking av dette, er de norske beboernes forventninger til innvandrerens ønsker om nabokontakt. Mange av de norske beboerne tror at innvandrerne har ønsker om en tett og nær nabokontakt. Derfor trekker norske beboere seg tilbake i forhold til innvandrerne, fordi de ikke ønsker forpliktende og tidskrevende naboerforhold. Innvandrerne sier at de opplever et begrenset antall av sine norske naboer som imøtekommende i forhold til nabokontakt. Dette gjør at henvendelsen til disse imøtekommende norske naboene, kan bli for hyppige, opplevd fra de norske.

I den nærheten som innvandrerne ønsker, ligger ønsker om en hverdagsintegrering. I den distansen som de norske opprettholder, ligger forsikringer om en uforpliktende naborelasjon.

5.4. Gode og virkningsfulle tiltak i bosettingsarbeidet.

kommunesektorens interesse- og arbeidsgiverorganisasjon (KS) og forskning og utvikling (FoU) gjennomførte en kvalitativ studie av kommunenes håndtering av enslige mindreårige flyktninger. Resultatene fra undersøkelsen baserer seg på åtte ulike case-kommuner. Formålet med forskningsprosjektet var blant annet å fremskaffe gode og virkningsfulle tiltak i bosettingsarbeidet. Jeg vil trekke fram noe av forskningsmaterialet som jeg mener er relevant for min oppgave.

Det viser seg at deltidsjobb er viktig for å få både arbeids- og språktrening, i tillegg til at det gir inntekt. Det pekes på at ungdommene kan bygge egne nettverk, få en meningsfylt fritid, lære språk og norsk kultur gjennom deltidsjobb. Ungdommene som ble intervjuet trekker også frem at arbeid gir inntekter og relasjoner, samtidig som det legger grunnlag for å få jobber som voksne. Flere legger vekt på ønsket om å bli bidragsyttere i samfunnet (FoU & KS, 2016, s. 32-36).

Det påpekes at opplevelse av omsorg og respekt er grunnleggende for å lykkes med integrering. Kommunene hevder at mange av ungdommene har opplevd flere tillitsbrudd tidligere i livet, og at det derfor er viktig at de opplever at de voksne vil dem vel. Informantene sier at de gjennom å vise omsorg og respekt vil hjelpe ungdommene til å bli mer selvstendige, samtidig som det bidrar til å skape tillit til samfunnet rundt dem (FoU & KS, 2016, s. 32-36).

Kommunene vektlegger fritidsaktiviteter i arbeidet med enslige mindreårige, og mener dette er en viktig faktor for bedre integrering. Her fremheves det at aktiviteter betyr noe mer, og bidrar til språkutvikling, kulturforståelse, mestringsfølelse, tilhørighet, opplevelsen av å være normal, relasjoner og vennskap. I de fleste bofellesskap arrangeres det felles aktiviteter ukentlig, som bowling og fotball. Det viser seg at det er stort engasjement blant de enslige mindreårige (FoU & KS, 2016, s. 32-36).

6. Metodologisk tilnærming.

Innenfor samfunnsvitenskapen er det vanlig å benytte seg av kvalitativ og kvantitativ metode. Sistnevnte handler om å måle det som lar seg stadfeste i tabeller, diagrammer, skjemaer etc. Undersøkelsen favner om kvantumet rundt et fenomen, men greier ikke å nå inn i dybden av det. Med det mener jeg at det ikke lar seg gjøre å måle hvordan fenomenet oppleves og erfares. Selve meningsinnholdet lar seg ikke kvantifisere. Aase & Fossåskaret (2014, s. 25) skriver at kvalitative metoder ser på enhetene som skal undersøkes som samspillet mellom mennesker og sosiale systemer. Problemstillingen i oppgaven min søker nettopp å undersøke dette samspillet nærmere. Opplevelse og forståelse av fenomenet er sentralt i en kvalitativ tilnærming i undersøkelsen.

Aase & Fossåskaret (2014) påpeker at det finnes ulike metoder man kan benytte seg av innenfor kvalitativ forskning. Det ustrukturerte intervjuet og samtaler krever som regel mindre tid enn observasjon og deltakende observasjon. Feltsamtalen kan også ses på som en del av observasjonen eller den deltakende observasjonen. Her går man virkelig i dybden av et fenomen. Intensive undersøkelser kjennetegnes av få enheter og mange variabler. Innen sosialantropologien tenderer man også mot å mene at en kvalitativ undersøkelse forutsetter bruk av deltakende observasjon (Aase & Fossåskaret, 2014, s. 23-34).

Jeg er av den oppfatning at det er hensiktsmessig å bruke flere metoder dersom problemstillingen skal kunne besvares utfyllende. Hovedmaterialet fra undersøkelsen stammer fra semistrukturerte intervjuer med ansatte og beboere. Jeg var allikevel så heldig at jeg fikk mulighet til å være med på en kortere deltakende observasjon. Denne beskrives mer inngående i presentasjon av analysemateriale. I dette kapitlet vil jeg også si noe om valg av respondenter, presentere intervjuguiden som jeg benyttet meg av, redegjøre for transkriberingen og analysen, si noe om reliabilitet og validitet, samt belyse noen forskningsetiske spørsmål. Aller først vil jeg imidlertid gjøre rede for det kvalitative intervjuet og hvordan jeg benyttet meg av det i forskningsprosessen.

6.1. Kvalitativt intervju.

Begrepet metode kan forstås på ulike måter. Den opprinnelige greske betydningen av ordet er veien til målet. Mens metode innenfor positivistiske tilnærminger ses på som mekanisk overholdelse av regler, er det innen kvalitativ intervjubasert forskning vanligere å betrakte metode i lys av intervjuerens ferdigheter og det relasjonelle samspillet mellom intervjuer og intervjuede (Brinkmann & Kvale, 2015, s. 83-84).

Det finnes ulike tilnæringer til kvalitative intervjuer. Aase & Fossåskaret (2014, s. 125) skriver at intervjuet bør være fleksibelt og uten en fast mal siden informantene er forskjellige. Dette gjenspeiler et ustrukturert intervju hvor tema for intervjuet kan være noe åpent i forkant. For min del tenker jeg at denne metoden ikke er mest hensiktsmessig å benytte seg av fordi datamateriale som da kommer ut av undersøkelsen står i fare for å være irrelevant i forhold til det jeg har til hensikt å forske på. Et slikt intervju kunne vært en god metode hvis man for eksempel skulle finne ut av hva som er viktig i livet til en person. Hvis intervjuet på en annen side var for strukturert uten særlig rom for forandringer underveis, ville det blitt vanskelig for meg å hente ut gyldig kunnskap i forhold til hva som skal besvares. Respondenten ville da oppleve å bli noe fastlåst i forhold til hva som besvares, og jeg kunne risikert å havne i en situasjon hvor jeg mistet min rolle som deltakende subjekt. Et intervju med fenomenologisk innfallsvinkel vil være hjelpelig med å overkomme en distansert subjekt- objekt relasjon. Fenomenologien ser ikke på erkjennelsesprosessen som et subjekt som studerer et objekt. Den menneskelige livsverden som man ønsker å studere bør ikke ses på som et objekt (Fuglesang, Olsen & Rasborg, 2014, s. 278).

I forbindelse med å belyse ansattes og beboeres opplevelse av instrumentalisering i integreringsarbeidet, tenker jeg at det er hensiktsmessig å benytte seg av semistrukturert intervju for å hente inn datamateriale. Ettersom jeg er ute etter å finne ut av hvordan integreringsarbeidet foregår i praksis, må informantene sine oppfatninger og evalueringer av fenomenet kartlegges. Det semistrukturerte intervjuet bærer preg av en planlagt og fleksibel samtale (Brinkmann & Kvale, 2009, s. 325). Jeg vil i denne sammenheng benytte meg av en intervjuguide som jeg kommer tilbake til senere i oppgaven.

Som forsker må jeg være bevisst på at jeg er delaktig i å produsere data. Min forforståelse og relasjon til respondentene vil påvirke hva som kommer ut av intervjuet. Den relasjonelle forbindelsen vil samtidig gi rom for informanten til å åpne seg opp og komme med sine tanker og ideer dersom relasjonen mellom intervjuer og informant er likeverdig. Med det mener jeg at man forsøker å innta en subjekt- subjekt relasjon framfor en objekt- subjekt relasjon. Det er nemlig i interaksjonen mellom meg og respondentene at kunnskapen skapes. Aase & Fossåskaret (2014, s. 114) mener at en distansert og nøytral intervjuer bidrar til en asymmetrisk og patriarkalsk relasjon der informanten blir behandlet som et studieobjekt. Dette kan medføre mulig vegring i forhold til meddelelse av kunnskap og erfaringer fra informantens side, samt økt fare for upålitelighet i informasjonen som blir gitt. Brinkmann & Kvale (2015, s. 51-53) skriver at intervjuet innebærer en asymmetrisk maktrelasjon hvor intervjueren har monopol på å fortolke. Det føres også en form for instrumentell dialog hvor målet i seg selv ikke er samtalen, men innsamling av data. Respondenten

kan forsøke å oppheve den følte maktesløsheten ved for eksempel å holde informasjon tilbake samt protestere mot fortolkninger. Jeg tenker at jeg kan motvirke noe av denne prosessen hvis jeg forsøker å være aktivt lyttende, undrende og genuint interessert i hva respondenten har å si.

Repstad (2007, s. 86-87) påpeker at beliggenheten har betydning for intervjuets kvalitet. Man bør velge et uforstyrret sted som i utgangspunktet er nøytralt eller kan forbindes med en viss hjemfølelse hos respondenten. I bo-tiltaket hvor jeg skulle gjennomføre intervjuene var det tre etasjer. I øverste etasje hadde beboerne soverom, mens det i andre etasje var stue, kløkken og kontor. Første etasje som også på en måte var en kjeller, hadde en hyggelig stue hvor jeg etter å ha rådført meg med de ansatte valgte som et passende sted for intervju.

6.2. Valg av respondenter.

Det foreligger ikke et fasitsvar på hvor mange respondenter man skal velge. Det vil være nærliggende å velge mange nok til at man får svar på det man er ute etter å finne ut av. Det vil også ha noe å si i forhold til om man ønsker å generalisere resultatene til å gjelde for andre tilfeller. I mitt forskningsprosjekt er jeg imidlertid ikke ute etter å generalisere data. Det var til sammen tre av fem beboere som var villige til å la seg intervju. Jeg vil komme inn på noen utfordringer jeg møtte i forbindelse med det senere i oppgaven

I starten av intervjuene forsøkte jeg å kartlegge litt for meg selv hva slags person det var og på hvilken måte han kunne bidra til å belyse mine forskningsspørsmål. Jeg forsøkte å være aktivt lyttende og undrende, utforske utsagn og ambivalens. Etter det første intervjuet kom jeg fram til den konklusjon at det var vanskeligere enn jeg hadde forestilt meg. Jeg forsto at det var mye jeg kunne gjort annerledes for å bedre intervjuets kvalitet. De to andre intervjuene var jeg imidlertid mer fornøyd med. Jeg følte at jeg hadde forbedret min teknikk, samtidig som samtalen var mer flytende og avslappet. Tror nok det har også noe å gjøre med at jeg var mindre nervøs, noe som også påvirket respondentene i en komfortabel retning. Intervjuene hadde en varighet på mellom 30 og 40 minutter.

Når det gjelder de ansatte valgte jeg å ikke ta lydopptak av samtalene. Noe av grunnen til det er at språkkunnskapene ikke gir vanskeligheter med å forstå innholdet i samtalen. Et annet moment er at jeg jobber innenfor samme fagfelt som de ansatte, som fører til at man lettere griper om en felles forståelse av innholdet. Man har på en måte et felles referansefelt og deler mye av verdier og holdninger, noe som gjør det enklere å forstå hva den andre mener. Dersom det var noe som var

uklart valgte jeg å stoppe opp og forsøke å få klarhet i hva som egentlig ble formidlet. Jeg gjorde notater underveis for deretter å skrive ned hovedelementene etter intervjuet. Det kreves imidlertid at forskeren stoler på sin empatiske innlevelse og hukommelse slik at meningsinnholdet ikke går tapt (Brinkmann & Kvale, 2015, s. 206).

Jeg snakket til sammen med fire ansatte av totalt åtte inkludert nattevakter. I tillegg kommer vikarene som jobber der. Først hadde jeg en samtale med ledende miljøterapeut for å klargjøre litt rundt bo-tiltaket og integreringsarbeidet. Denne samtalen ble egentlig mer generell enn samtalene med resterende ansatte. Repstad (2007, s. 76-79) sier at man skal stille generelle spørsmål knyttet til en faktisk praksis som det er realistisk for respondenten å svare på. Videre fremheves det at intervjuguiden kan justeres opp imot ulike respondenter ettersom noen har forskjellige forutsetninger for å svare på spørsmål. Nedenfor vises intervjuguiden jeg tok utgangspunkt i, men som jeg ikke fulgte slavisk for at metoden lettere skulle tilpasse seg forskningsfeltet.

6.3. Intervjuguide ansatte.

Et semistrukturert intervju vil inneholde en oversikt over emner som skal dekkes, samt forslag til spørsmål (Brinkmann & Kvale, 2015, s. 162). Emner som skal dekkes i intervjuet er instrumentalisering og integrering. Mer konkret hvordan et instrumentelt perspektiv i integreringsarbeidet forenes med et uforbeholdent hjelpeperspektiv fra sosialarbeiderens side? Opplevs et spenningsforhold mellom det instrumentelle og det uforbeholdne hjelpeperspektivet? Bærer integreringen preg av instrumentalisering i det dagligdagse arbeidet? Hvordan gjøres et i så fall og hva slags effekt har det?

Kort redegjørelse for forskningsprosjektet og hva jeg er ute etter å finne ut av.

Hvor lenge har du jobbet her?

Hva slags utdanning har du?

Kan du beskrive en situasjon hvor du har gjort noe sammen med en beboer?

Hva skjedde på jobben i går? Benyttet du deg av styringsmidler i arbeidet?

Hadde du en målrettet samtale med en beboer?

Var noe av det som sto i loggen førende for arbeidet?

Hadde du en veiledning, samtale med beboer eller med ansatte?

Hvordan forholder du deg til de målene som er definert av arbeidsplassen?

Hvor målrettet er sosialiseringen?

Hvordan opplever du at du kan få gode relasjoner til beboerne?

Opplever du dilemmaer i forhold til det å være målrettet/instrumentell, og det å være privat?

Hvordan er det med handling og matlaging? Dilemmaer i forhold til det å være hjelpsom og det å være målrettet i forhold til selvstendigjøring?

Føler du det er vanskelig å skille mellom det private og profesjonelle?

Har du opplevd at det å «prøve for mye» ikke virker?

Hvordan veilede beboerne i «riktig» retning?

Delaktighet og bidra til fellesskapet innebærer på en måte kategorisering av mennesker. Hva med de som ikke ønsker å være like mye delaktige og ressurskapende? Hvor mye skal man forsøke å lede beboeren i «ønskelig» retning? Hvor mye skal man være romslig i forhold til dette kravet?

Hvordan opplever du kravene fra tiltaksplanen? Hvordan implementeres det i arbeidet, som en naturlig del i boligen som sosial arena? I hvilken grad legges det føringer på hvordan du forholder deg til beboerne?

6.4. Intervjuguide beboere.

Emner som skal dekkes er integrering og instrumentalisering. Mer konkret hvordan den enkelte beboer opplever integreringsarbeidet som en del av hverdagslivet. Er situasjonene i hverdagslivet preget av målrettet integrering?

Kort redegjørelse for forskningsprosjektet og hva jeg er ute etter å finne ut av.

Hvor gammel er du?

Hvor lenge har du bodd her?

Kan du fortelle om forrige gang du gjorde noe med en ansatt? Hva skjedde? Hva snakket dere om?

Kommer de ansatte med konkrete forslag til å gjøre noe? Skjer det ofte?

Hvorfor tror du de gjør det?

Gjør du ting frivillig?

Tenker du at de ansatte bryr seg om deg?

Får du noe ekstra hvis du gjør ting riktig?

Hva synes du om tiltaksplanen og handlingsplanen? Hjelper det deg i det daglige?

Hvordan oppleves arbeidet de ansatte gjør?

Hvordan opplever du aktiviteter og husarbeid?

Hvordan synes du at du har det her og hvordan tror du bo perioden her kan forberede deg på livet utenfor?

6.5. Deltakende observasjon.

Som nevnt tidligere stammer hovedmaterialet fra undersøkelsen fra semistrukturerte intervjuer med ansatte og beboere. Noe av datamaterialet stammer imidlertid fra en mer eller mindre aktiv deltagelse fra min side i en sosial setting. Representasjoner av praktiske og pragmatiske handlinger er noe som skjer i en prosess, eller rettere sagt over en tidsperiode. På den måten vil det være hensiktsmessig å opparbeide seg kunnskap og erfaringer i en sosial setting. Et annet argument som taler for deltakende observasjon er at man kommer nærmere inn på folks virkelighet enn hva man gjør ved hjelp av intervjuer. Fangen & Sellerberg (2011, s. 39-40) skriver at forskeren har lettere for å danne seg et helhetlig bilde av deltagerne, samt teste utsagn opp imot hva som skjer i en konkret situasjon. Videre sier de at forskeren lever i situasjonen, noe som gjør at man får tilgang til umiddelbar kunnskap som ikke så lett lar seg hente fram i et intervju som handler om å beskrive noe som har skjedd.

Man kan trekke et skille mellom observasjon og deltakende observasjon. Sistnevnte kan sees på som synonymt med feltarbeid, og der er det viktig at forskeren er bevisst i forhold til å kombinere observasjon og deltakelse. For at man skal kalle forskning deltakende observasjon mener jeg at forskeren må delta aktivt i samhandlingen på lik linje med de som studeres. Aase & Fossåskaret (2014, s. 64) mener at forskeren ut ifra et interaksjonsperspektiv ikke er deltakende observatør dersom det observeres fra sidelinjen.

Repstad (2007, s. 51) påpeker at observasjon kan gi dårlig forsknings effekt fordi det trigger en handling hos de som observeres. Den totale passiviteten innebærer ubalanse mellom forsker og aktør som igjen kan føre til usikkerhet hos aktørene søm føler at de må utlevere seg. Resultatet kan lett bli at forklaringen av fenomenet farges av kausalitet med forskeren som årsak og aktørens handling som resultat. På en annen side kan man si at ren observasjon kan være en fordel i den forstand at man ikke har innvirkning på kommunikasjonen og samhandlingen til aktørene. Hvis sistnevnte ikke påvirkes av forskerens tilstedeværelse trenger ikke forskeren å bekymre seg over at resultatet fargelegges av tilstedeværelsen. Mitt feltarbeid var relativt kort med hensyn til tid. Jeg fikk lov til å være med på forberedelser bespisning, samtidig som jeg spiste sammen med beboerne og de ansatte som var på jobb. Dette skal jeg fortelle mer om i presentasjonen av analyse materialet.

6.6. Transkribering.

Transkripsjonsprosessen er en omfattende og tidskrevende prosess. Etter at man har tatt lydopptak av intervjuer sitter man ofte igjen med mye datamateriale som skal omvandles fra muntlig til skriftlig form. Det finnes ingen korrekt generell metode som beskriver mengden som skal transkriberes og hvilken form man skal benytte seg av. Hensikten med undersøkelsen og materialets natur vil legge føringer for transkripsjonen (Brinkmann & Kvale, 2015, s. 205-206).

For min del innebærer transkriberingen en meningsfortolkning og rekonstruksjon av selve intervjuet over i skriftlig form. Det vil være umulig å få med seg alle verbale enheter som utspant seg under intervjuene. Forskjellige lyder, kroppslige reaksjoner også videre kan feiltolkes når det forsøkes uttrykt i skriftlig form. Transkripsjonen må være selektiv, og hensikten med mine intervjuer var ikke å få fram en terapeutisk framstilling av respondentens emosjoner, like lite som å foreta en detaljert analyse av språket. Det jeg var ute etter å finne ut av var respondentenes forståelse av et fenomen og dets utbredelse. Det vil derfor være hensiktsmessig for meg å prøve å transkribere på den måten at meningsinnholdet i intervjuet gjenfortelles i skriftlig form. Det vil si at jeg forsøker å danne meg et bilde av hva respondenten forsøkte å formidle i den konkrete situasjonen. I tillegg vil respondentenes noe begrensede norskkunnskaper gjøre at transkripsjonen bærer preg av at enkelte ord og uttrykk forandres noe, tilføyes eller utelates. En del bekreftelser og gjentakelser utelates også. Hadde jeg ikke gjort dette ville den skriftlige teksten i enkelte tilfeller framstått som tvetydig og misvisende. Utover dette forandres noe av setningskonstruksjonen for å gjøre det verbale forståelig i skriftlig form. Som nevnt tidligere er jeg ute etter å rekonstruere meningsinnholdet, og jeg har gjort mitt beste for å forsøke å formidle interaksjonens budskap over i skriftlig form.

Fangen & Sellerberg (2011, s. 292) påpeker fire grunner til at opptakene skal transkriberes. Selve prosessen gjør at forskeren kartlegger forskjellige mønstre i dataene, det er lettere å lete etter fenomener i transkripsjonene enn i opptakene, iakttagelser kan nedtegnes på utskrevne notater og det er vanlig å inkludere transkripsjoner i en forskningsrapport.

6.7. Analysen.

Som sagt er jeg ute etter å finne ut av hvordan et instrumentelt perspektiv i integreringsarbeidet forenes med et uforbeholdent hjelpeperspektiv. Det innebærer å se på hva som preger det daglige arbeidet i bo-tiltaket ut ifra ansattes perspektiv og beboernes fortellinger. I praksis vil det bety for meg at jeg ser på hvilke fenomener meningskonstruksjonen til respondentene representerer. Hver vil

komme med sine uttalelser i forbindelse med en konkret handling eller mening om et tema.

Brinkmann & Kvale (2015, s. 231-235) mener det er hensiktsmessig å kategorisere materialet for å gjøre det mest mulig strukturert. Min framgangsmåte var at jeg først valgte å kategorisere uttalelsene til de ansatte i praktiske og pragmatiske handlinger. Deretter gjorde jeg det samme med intervjuene til beboerne. Jeg fant fort ut at enkelte uttalelser kunne representere begge kategorier og at noen kom vagt inn under en kategori. Det neste skrittet var da å se nærmere på i hvilken sammenheng uttalelsene dukket opp, og hvordan disse kunne begrepsliggjøres på en annen måte for å klargjøre innholdet. Analysen innebærer på den måten en meningstolkning av datamateriale som skal gjøre det oversiktlig og overførbart til pragmatiske og praktiske tilnærminger. Under analysen forsøkte jeg å ha i bakhodet hva definisjonen av pragmatiske handlinger betydde i denne oppgaven. Hvis jeg så tendenser til at enkelte hendelser var styrt av noe metodisk utenforliggende, valgte jeg å belyse disse ut ifra teori som støttet opp under pragmatiske handlinger.

6.8. Reliabilitet og validitet.

Innholdet i begrepene validitet og reliabilitet er omdiskutert innenfor kvalitativ forskning. Brinkmann & Kvale (2015) benytter de tradisjonelle begrepene pålitelighet og gyldighet. Reliabiliteten eller påliteligheten har med forskningsresultatene troverdighet å gjøre. Lar resultatene i min oppgave seg reproduseres til andre tidspunkter av andre forskere? (Brinkmann & Kvale, 2015, s. 276).

For å kunne besvare det spørsmålet kreves det å betrakte reliabiliteten i lys av et kritisk blikk på intervjuet, transkriberingen og analysen. Da er vi også inne på et annet moment, nemlig om objektiviteten påvirkes av mine fordommer. Som nevnt tidligere har jeg en formening om at det benyttes instrumentelle metoder i arbeidet med enslige mindreårige. Det vil kunne påvirke den intersubjektive relasjonen under intervjuet hvis respondenten sanser mine fordommer og justerer svarene sine deretter. Samtidig vil det også ha en påvirkning på meg isolert sett, som kan ha den konsekvens at jeg ubevisst leder respondenten i en retning og ignorerer relevant datamateriale. For å motvirke noe av dette forsøkte jeg å være kritisk til egen intervjumetode. Målet var å la respondenten få komme med sine meninger, ikke stille ledende spørsmål og reflektere underveis i intervjuet.

Når det gjelder transkriberingen kan dens pålitelighet blant annet påvirkes av at man transkriberer på forskjellige måter. Min hensikt var å transkribere teksten slik at meningsinnholdet som respondenten forsøkte å formidle i intervjuet kom fram i skriftlig form. Denne prosessen er selvsagt også preget av tolkninger. Utover dette vil påliteligheten til materialet påvirkes under selve analysearbeidet. Her vil det ha noe å si hva slags metoder jeg bruker og hvilke teorier jeg knytter materialet opp imot.

Validitet eller gyldighet betyr at man måler det man er ute etter å måle (Brinkmann & Kvale, 2015, s. 276). Hvis oppgaven ikke gir svar på problemstillingen og forskningsspørsmålene, undergraves validiteten. Det er viktig som forsker å være kritisk til egen forskning under hele prosessen. Det innebærer blant annet å se på fortolkninger og vurdere om argumentene er logiske. Under intervjuene er det av betydning å være bevisst på om jeg stiller de riktige spørsmålene i forhold til å få svar på det jeg ønsker å få svar på. Et annet moment er om intervjupersonen forteller sannheten eller ikke. Innenfor kvalitativ forskning vil det være vanskelig å avkrefte feilmargin i forskningen ettersom det er få respondenter. Det kan også være at respondenter er ambivalente i forhold til temaet og har holdninger som også gjør det vanskelig å bekrefte et konsist resultat. Utover det kan man spørre seg om det er nok informanter til å kunne si at resultatene avspeiler virkeligheten. Dette vil vanskelig la seg stadfeste, og det er viktig å ha i bakhodet at menneskelige holdninger og meninger inngår i forskningen, som jo vil variere i natur.

7. Forskningsetiske spørsmål.

I dette kapittelet vil jeg først si noe generelt om hvilke etiske aspekter en bør være seg bevisst i forbindelse med å forske på mennesker. Jeg redegjør også for betegnelsen "sårbare grupper" og hvordan jeg forholder meg til informert samtykke i forskningsprosjektet. Til slutt drøftes etiske utfordringer i forhold til å tilby honorar til forskningsdeltakerne.

«It is well to remind ourselves, from time to time, that "Ethics" is but another word for "righteousness," that for which many men and women of every generation have hungered and thirsted, and without which life becomes meaningless» (Addams, 1902, s. 6).

Etisk bevissthet er spesielt viktig innenfor det sosialfaglige feltet, siden det jobbes med mennesker. Under studie av menneskelige interaksjoner i et forskningsfelt vil det dukke opp utfordringer som bør underlegges etisk refleksjon. Jeg mener at det handler om å være mest mulig oppriktig og rettferdig opp imot konsekvensene av et forskningsarbeid. Samtidig må forskeren være sannferdig å

ta taushetsplikten og anonymiteten til respondentene på alvor. En forsker skal bearbeide og tolke datamateriale, noe som gir makt til å definere. Ved å beskrive og analysere et forskningsfelt representeres noe i forskerens perspektiv. Det er fristende å trekke en parallell til Said (2004) sin beskrivelse av vestlige oppfatninger av Orienten. Han påpeker at Orienten får sin realitet gjennom at den beskrives utenfra. Av området skapes et bilde som egentlig ikke har noen iboende essens.

Aase & Fossåskaret (2014, s. 197) nevner tre vesentlige forskningsetiske bestemmelser: Informere berørte om forskningens formål og tiltak, innhente samtykke og ikke utsette berørte parter for skade og fare. I starten av prosessen må jeg som forsker informere berørte parter om forskningens formål og tiltak. Dette gjelder ledelsen, de ansatte og beboerne. Dersom jeg ikke klargjør min rolle fra begynnelsen av vil det kunne medføre etiske utfordringer underveis i forskningsprosessen. En uklar rolle kan knyttes til uoppriktighet i den forstand at berørte personer ofte sitter igjen med et annet inntrykk enn det som ble formidlet. Samtidig vil samhandlingen mellom forsker og berørte personer farges av rolleforventninger. Data i form av samtaler og observasjon kan fortone seg annerledes hvis jeg for eksempel prøver å innta en vennerolle overfor beboerne. Det kan tenkes at jeg mottar informasjon om tredje parter som jeg i utgangspunktet ikke ville ha mottatt informasjon om. Den kan være kontroversiell, men hensiktsmessig i forhold til problemstillingen. Det vil da danne seg et dilemma i forhold til publisering av data.

Et annet moment som forskeren må ta hensyn til selv om forskerens rolle klargjøres i forkant er hvorvidt informasjon om tredjeparter skal publiseres i forskningsrapporten. Da berøres spørsmålet om å innhente samtykke fra respondenter. Det er viktig at jeg som forsker følger etiske retningslinjer om å innhente samtykke fra berørte parter. Samtidig må jeg vurdere hvilke parter som er berørte. Som nevnt ovenfor kan det hende at det dukker opp informasjon om tredjeparter som i utgangspunktet ikke er en del av forskningen. Dersom jeg velger å informere tredjeparter vil det oppstå et nytt dilemma rundt anonymitet og taushetsplikt. Tredjeparter vil eventuelt få tilgang til datamateriale, og anonymiteten til berørte parter står i fare for briste.

Hvis anonymiteten settes på spill berøres den forskningsetiske bestemmelsen om ikke å utsette respondenter og informanter for fare og skade. Aase & Fossåskaret (2014, s. 199-200) påpeker at offentliggjøring av resultater må veies opp imot arbeidsplassens renommé. Dersom forskningsresultatene avdekker kritiske forhold som får ubehagelige konsekvenser for ansatte må forskeren avveie opp imot forskningens sannhetsønsken og kritiske funksjon. Som forsker må jeg

påse at ingen bør forskes på uten samtykke. Jeg har valgt å holde kommunen med tilhørende bo-tiltak anonyme.

7.1. Sårbare grupper

Enkelte personer kan ha en livssituasjon som gjør dem mer utsatt enn andre grupper. Psykisk utviklingshemmede, sosialklienter og barn er noen eksempler på sårbare grupper (Norsk senter for forskningsdata (NSD), 2018, 1. avsn).

Betegnelsen "sårbare grupper" brukes vanligvis synonymt med "utsatte grupper". En gruppe regnes gjerne som sårbar fordi det er spesiell grunn til å mistenke at individene som inngår i gruppen, kan ha særskilte utfordringer forbundet med å gi fritt informert samtykke til at forskning utføres på dem (De nasjonale forskningsetiske komiteene, 2014, 1. avsn). Videre fremheves det at det kan rettes kritikk mot sårbarhetsprinsippet. Noe av denne kritikken går ut på at det er for vagt til å virke moralsk veiledende, og at det fokuseres på gruppekarakteristikk fremfor individuelle kjennetegn. Stereotypisering er en form for sårbarhetsmerking av individer i en gruppe som har havnet der av andre grunner enn sårbarhet. Det er med andre ord mangelfulle operasjonaliserbare kriterier for å definere sårbarhet på individnivå. Det som etter min mening først og fremst kjennetegner sårbarheten til enslige mindreårige flyktninger er at de kom til et fremmed land uten nære omsorgspersoner.

7.2. Samtykke

Eide (2012, s. 302) presiserer at det må tenkes nøye igjennom hvordan en forsker tilnærmer seg portvoktere og enslige mindreårige i startfasen av forskningsprosjektet. Det fremheves blant annet at gjensidig tillit er nødvendig for at prosjektet skal lykkes, og at de enslige mindreårige som også har gjennomgått asylintervju, blir presentert prosjektet på en enkel og grei måte slik at de ikke knytter prosjektets intensjoner opp imot en asylsak eller et asylintervju.

I startfasen sørget jeg for å etablere god kontakt med portvokteren som i min situasjon var ledende miljøterapeut i boligen. Hun på sin side sikret at beboerne ble informert om hvem jeg var og hva jeg drev med, og at de syntes det var greit at jeg kom på besøk for å bli med på matlaging og spise middag.

Jeg redegjorde overfor respondenten om forskningsprosjektet og fortalte hvilke etiske forpliktelser som følger med av å ta lydopptak av intervjuet. Før respondentene skrev under på samtykkeskjema ba jeg om at de gjentok innholdet slik at jeg kunne være sikker på at de hadde forstått hva det dreide

seg om. Jeg forklarte i hovedtrekk hvordan utdanningssystemet er bygd opp, og at jeg for øyeblikket arbeider med å fullføre en mastergrad. Min erfaring som jeg har fått etter å ha jobbet flere år som miljøterapeut i en bolig med enslige mindreårige flyktninger, ser jeg på som en viktig faktor i prosessen som forsikrer respondentens forståelse av samtykke til deltagelse i forskningsprosjektet. Kultursensitivitet er vesentlig ettersom begreper og situasjoner kan ha ulikt meningsinnhold i forskjellige kulturer. Ut ifra erfaring har jeg for eksempel det inntrykket at mennesker i fra Afghanistan fremstår som høflige, hjelpsomme og villige til å svare på spørsmål. Dette kan muligens ha sammenheng med at de ønsker å gi et godt inntrykk til personer de møter. Det som bør vektlegges i denne sammenheng er at informasjonen de formidler kan bære preg av ønske om, eller behov for å innfri antatte krav hos kommunikasjonspartneren. Det er ikke bare det som uttrykkes verbalt som er med på å bekrefte eller avkrefte en tese. Det som uttrykkes gjennom kroppsspråk må også tas i betraktning. På den måten ville det vært naturlig for meg å undersøke nærmere hvis jeg fikk inntrykk av at respondentene hadde vegringer i forbindelse med å godta samtykke.

7.3. Honorar til respondenter.

Det var tre stykker av totalt fem beboere som ønsket å stille til intervju. Det var en som ga et klart og tydelig svar på at han ville stille. De to andre sa at de kanskje skulle stille til intervju. Jeg forsøkte å avtale et tidspunkt som passet, og valgte å tilby et honorar på kr 100. Det er dog noen etiske utfordringer med å tilby et honorar. Det kan for eksempel være et incentiv for respondenten til å svare på forhold som han egentlig ikke vil svare på. Uansett mener jeg at dette var etisk forsvarlig fordi beløpet var beskjedent og fordi det ikke lå noe krav om at de måtte svare på spørsmål i det hele tatt for å få honoraret (Horgen Friberg 2013, s. 67-68).

Betaling til den som bidrar til forskning kan være etisk vanskelig. De nasjonale forskningsetiske komiteene (2009, 3. avsn) fremhever at størrelsen på kompensasjonen må vurderes i forhold til kontekst, og at den ikke må være så stor at den oppmuntrer deltagerne til å løpe en risiko som de ellers ikke ville gjort. Videre kommer det fram at for personer som inngår i en sårbar gruppe eller befinner seg i en sårbar situasjon kan selv en moderat pengesum bidra til at forskningsdeltakeren handler på tvers av egne verdier. Påvirkning av forskningsdeltakeren må imidlertid veies opp imot hver og ens rett til å handle på egne vegne. Det er også tilfelle at et element av påvirkning mellom prosjektleder og forsøksperson alltid vil finne sted uavhengig av honorar. Det essensielle spørsmålet blir da ifølge teksten; hva slags påvirkning forskningsdeltakeren utsettes for framstår som urimelig?

For meg så fremstår det som veldig naturlig å kunne tilby et lite honorar for en ytelse som bidrar til mitt forskningsprosjekt. Etter å ha snakket med ledende miljøterapeut og noen av beboerne fikk jeg vite at det nylig hadde foregått et forskningsprosjekt i regi av kommunen. Beboerne som deltok i prosjektet ble belønnet med gratis kinobilletter. Derfor synes jeg også det er rimelig at de som velger å delta i mitt prosjekt skal få gleden av å motta en liten påskjønnelse.

Siden jeg har en del erfaring med enslige mindreårige flyktninger og integreringsarbeid, valgte jeg å informere om honoraret i forkant. Dette er unge mennesker som liker å være sammen med venner og som ofte lager planer impulsivt. Med tanke på at det ikke er den mest ettertraktete måten å bruke fritiden sin på ved å la seg intervju, fulgte jeg min fordom og tenkte at det kunne være en fordel å tilby et lite honorar. De forskningsetiske komiteene (2009, 1. avsn) mener at et tilbud om betaling i seg selv ikke undergraver menneskets evne til å evaluere positive og negative konsekvenser ved en forskningsdeltakelse. Det påpekes i teksten at en eventuell påskjønnelse kan sette spørsmålsteget ved undersøkelsens frivillighet, og at deltageren kan utsette seg selv for fare ved at han/henne gir opplysninger som ellers ville vært utelatt. Utover det fremheves det at personer i en sårbar situasjon kan handle på tvers av egne interesser dersom et honorar tilbys, men at situasjonen de er i ikke i seg selv er et kriterium for å utelate betaling. Her vektlegges vurdering i forhold til hvert enkelt prosjekt og situasjonen til de som skal delta. I mitt tilfelle fikk jeg inntrykk av at et tilbud om honorar virket nødvendig anerkjennende av deltakerens bidrag, samt et viktig moment for å få tilgang til ønskede data.

Et annet argument som støtter opp under viktigheten av at enslige mindreårige asylsøkere deltar i lignende prosjekter kan knyttes opp imot læring og kompetanseheving. Ved å la seg intervju har de mulighet til å formidle historier og inntrykk, samt reflektere over hendelser og temaer intersubjektivt. Dette er etter min mening en viktig læringsprosess, hvor de også får kjennskap til hvordan ting gjøres med tanke på eventuelle framtidige utdanningsløp den enkelte velger å begi seg ut på. Man kan si at det henger sammen med å være en del av, eller bli integrert i samfunnet man lever i.

8. Presentasjon av analyse materialet.

I dette kapittelet forsøker jeg å presentere relevant analyse materiale på en oversiktlig måte. Først beskriver jeg prosessen i forbindelse med den deltakende observasjonen, deretter belyses uttalelser i forhold til fokusområdene som er beskrevet i faglig plattform. Disse er: arbeid, fritid, aktivitet, selvstendigjøring, rettigheter, plikter og bo-tiltaket som en trygg base hvor tillit skapes.

8.1. Observasjon eller deltakende observasjon.

Etter noe epost korrespondanse og et par telefonsamtaler med ledende miljøterapeut i bo-tiltaket, fikk jeg endelig anledning til å komme på besøk. Formålet med besøket var å få et innblikk i hvordan det var der, samt knytte kontakt med beboerne og undersøke litt hvem som kunne tenke seg å bli intervjuet. Så jeg dro dit på kvelden i en ukedag for å bli med på matlaging og spising i forbindelse med ramadan. I forkant ble jeg fortalt at beboerne kunne holde seg litt unna miljøet på dagtid nå som det var ramadan. De fleste pleide å slappe av på rommet under fasten, for så å livne til igjen utover kvelden. Det var nemlig da at forberedelsene til maten startet.

Da jeg kom dit på kvelden ble jeg fortalt at beboerne allerede hadde fått greie på at jeg skulle komme på besøk. Ledende miljøterapeut forsøkte så godt hun kunne og forklare beboerne hvem jeg var og hensikten med besøket mitt. Det viste seg at beboerne ikke var henrykt av begeistring, og de fleste var vel mer eller mindre upåvirket av at det skulle komme en «forsker» på besøk. Hva nå denne forskerrollen betydde var jeg på daværende tidspunkt ikke sikker på. Var jeg en person som skulle forske på den offentlige forvaltningen og integreringsarbeidet til kommunale institusjoner? Kanskje det lå et reservoar av passiv data i bo-tiltaket som ventet på å bli hentet ut, analysert nærmere for deretter å gi en god beskrivelse av hvordan virkeligheten er? Denne framgangsmåten vil i så fall korrespondere godt med teorien om sammenfall, hvor tanke, kunnskap og kultur er en refleksjon av den ytre virkeligheten. Teorien knytter bånd til den forklarende sosiologien som er ute etter å finne årsakssammenhenger i den ytre virkeligheten (Aase og Fossåskaret 2014, s. 45-47). Ulike framgangsmåter i forskningsprosessen vil være med på å definere forskerrollen mer konsis. Dersom jeg har en forståelse av at den sosiale virkeligheten har noe essensielt ved seg som lar seg gjenspeile i forskningsmaterialet, vil min framgangsmåte tilpasse seg denne forståelsen ved at forskerrollen blir lite interaksjonistisk i møte med forskningsfeltet og respondenter. Det naturlige ville da vært å støtte seg til en naturalistisk tilnærming i metodeutvalget. Ved å bruke respondentenes egne ord skal forskeren prøve å få tilgang til en verden slik den ser ut fra deres perspektiv. For å kunne gripe erfaring, samt minimalisere sjansen for å påvirke data innsamlingsprosessen, må forskeren prøve å distansere seg fra forskningsfeltet som blir studert

(Ryen, 2002, s. 62).

Ovenfor stående minner lite om en subjekt- subjekt relasjon i møte med forskningsfeltet og respondenter. Kanskje det er slik at det ikke finnes en objektiv kunnskap om verden, og at den ytre virkeligheten bare reflekter kunnskapen som ligger til grunn for dens eksistens. En objektiv virkelighet vil med andre ord ikke kunne eksistere ettersom kunnskapsperspektivet er med på å forme virkeligheten. Forskeren må da ha i bakhodet at han er med på å forme datamaterialet under innhenting og i analyse og tolkningsprosessen. Teorien om sammenheng vektlegger at den ytre virkeligheten konstrueres av kunnskap, hvis sannhetskriterier bygger på at det er en logisk sammenheng mellom antakelser og konklusjoner. Aktørenes intensjoner er i fokus og det søkes å gi forklaringer som gir en mening for oss (Aase og Fossåskaret, 2014, s. 47-49). For forskeren sin del innebærer det en mer aktiv rolle i møte med forskningsfeltet og respondenter. Det er nettopp denne aktiviteten som krever bevissthet og refleksjon rundt egen posisjon og dens innvirkning på forskningsfeltet. Under deltakende observasjon eller feltarbeid er forskeren en del av den sosiale arenaen som skal utforskes. Innenfor et etnometodologisk perspektiv har forskeren en aktiv og medvirkende rolle i å forme virkeligheten. Sosiale fakta skapes gjennom interaksjon og arbeid i forbindelse med tolkning (Ryen, 2002, s. 64).

Noe som er sikkert og visst var at min rolle som forsker ikke utelukkende besto av å observere forskningsfeltet. Da jeg om sider hadde presentert meg med mitt fulle navn og så godt som mulig forsøkt å forklare hva jeg skulle gjøre der, forsto jeg at min tilstedeværelse ville få en innvirkning på forskningsfeltet. Jeg ble muligens sett på som en gjest eller en slags fremmed person som var på besøk for å gjøre et eller annet arbeid. Naturligvis ville beboernes adferd påvirkes av min tilstedeværelse, og en observasjon av den hensikt å observere en naturlig setting i bo-tiltaket kunne jeg derfor se bort i fra.

Som nevnt skulle jeg altså bli med på eller overvære matlaging og bespisning. Inne på kjøkkenet var en ansatt og en beboer godt i gang med forberedelsene til maten. Samtidig var det en annen beboer som frekventerte inn og ut av kjøkkenet. Gjorde noen små oppgaver og ble bedt av den ansatte om å gjøre noen små ting. Det var tydelig at middagslagingen var en omfattende prosess, hvor flere ulike retter ble tilberedt. Selv satt jeg ved middagsbordet med en servert te og forsøkte å småprate litt med den ansatte. I starten var situasjonen litt ubekvem for meg i og med at jeg ikke var en naturlig del av miljøet. Beboerne snakket ikke så mye og det virket som det var noe unaturlig over hele settingen. Mangel på innlevelse fra forskerens side kan innskrenke aktørenes utfoldelse. Aktørene kan bli usikre på hvordan de skal oppføre seg dersom forskeren inntar en passiv rolle med

tilstivnede uttrykk (Repstad, 2007, s. 51). Noe av denne forsiktigheten skyldtes sannsynligvis usikkerhetsmomenter rundt rolleforventninger. Det er essensielt å finne en observasjonsrolle som er legitim på den plassen man skal studere, samtidig som det er unaturlig for en forsker å «henge rundt». Dersom man ikke finner en passende rolle å gå inn i er det fare at man utelukkende blir en observatør (Tjora, 2017, s. 59). Man kan si at min status som forsker er definert ved formaliserte rettigheter og plikter, men samtidig forbundet med en rekke uformelle regler for hvordan man skal oppføre seg. Slike regler kan kalles rolleforventninger og det er nettopp her at min status som forsker gir et handlingsrom i forhold til adferden jeg ønsker å tilknytte min rolle (Aase & Fossåskaret, 2014, s. 67).

Så her hadde jeg altså muligheten til å påvirke settingen ved å forholde meg annerledes til miljøet og menneskene rundt meg. Jeg prøvde så godt som mulig å virke avslappet og uhøytidelig. Lo litt av det som ble gjort og sagt, små pratet litt med beboeren på kjøkkenet og gikk en tur i stua for å ta en kikk. Om dette var den utløsende faktoren eller ikke, så fikk jeg i hvert fall et inntrykk av at stemningen ble lettere etterhvert. Små pratet på kjøkkenet var i gang. Den ene beboeren sa til meg at han gjerne ville bli kokk. Han snakket litt om mattradisjoner i Afghanistan og fortalte at det var vanlig å lage mat sammen. Han lurte på hva jeg drev med og hvordan utdanningssystemet i Norge var lagt opp, samtidig som han kuttet kylling og tilberedte en saus. Der og da skrev jeg ikke ned notater ettersom det ville virket veldig unaturlig. Jeg var jo egentlig kommet på besøk for å snakke med beboerne, overvære middagslaging, bli med på bespisning samt prøve å avtale noen intervjuer. I ettertid forsøkte jeg imidlertid så godt som mulig å notere ned hva som skjedde. I forbindelse med analyse av observasjonsdata er det vesentlig å skille mellom hva man vet at skjedde og hva man tror at skjedde. Sistnevnte er underlagt forskerens tolkning. Det er allikevel essensielt at forskeren ikke legger bort sine kulturelle briller for at datamaterialet ikke skal fremstå som naivt og nøytralt beskrivende (Tjora, 2017, s. 91-97).

Etter hvert kom det en ny beboer inn på kjøkkenet som jeg hilste på. Han hadde nettopp hvert på trening og trengte hjelp med noe skole arbeid. En annen ansatt og beboeren gikk inn på kontoret for å gjøre lekser. Han som lagde mat påpekte at det manglet noen ingredienser til maten, og mente at de ansatte burde vite at skulle vært kjøpt inn. Han ga uttrykk for misnøye, men jeg fikk et inntrykk av at det lå noe ironisk bak. Den ansatte smilte og ironiserte det bort og sa noe om at det var mye å velge mellom og at beboerne også var ansvarlige for innkjøp. Det virket som det hele ikke var en diskusjon rundt uenigheter, men en måte å sosialisere på med en ironisk undertone. Beboeren som frekventerte inn og ut av kjøkkenet ble bedt om å dekke på bordet av den ansatte, noe som han gjorde uten tilsynelatende innvendinger. Jeg satt igjen med et inntrykk at det var en hverdagslig og

uforbeholden tone som preget den sosiale settingen. Etterpå spiste vi middag sammen. Det var fem beboere og to ansatte til stede i tillegg til meg. Det var litt småpratning rundt bordet og jeg fikk mulighet til å forklare til alle hva jeg drev med, samtidig som jeg fikk avtalt intervjuer med tre av beboerne.

Etter å ha deltatt på denne noe kortere formen for deltakende observasjon, vil jeg argumentere for at den sosiale samhandlingen bærer preg av praktiske handlinger. Det er snakk om en hverdagslig setting hvor interaksjonen ofte er en ansikt til ansikt relasjon. De som deltar i interaksjonen småprater om ulike emner mens de utfører noen praktiske oppgaver. Ting skjer relativt hurtig og man må ta til seg at noe kan forandre seg underveis samtidig som noe nytt kan dukke opp. Det er selvfølgelig mulig å argumentere for at fundamentet i samhandlingen bygger på en instrumentell ide om at det foreligger et overordnet mål med tilhørende metode, men slik jeg velger å forstå instrumentalisering baseres den på noe som er teoretisk planlagt i forkant. Observasjonen var i mine øyne preget av spontanitet i forskningsfeltet, og man kan velge å se på det slik at handlingene hadde seg selv som mål. Jeg vil av den grunn se på det hele i kjølvannet av den relasjonelle modellen for integrering som vektlegger at mennesket eksisterer i kraft av sosiale relasjoner. Den sosiale samhandlingen som jeg var vitne til er med på å skape relasjoner som igjen vil bidra til en opplevelse av integrering i fellesskapet. Integrering ses på som en prosess hvor man knytter sosiale bånd og symbolske bånd.

Innenfor et symbolsk interaksjonistisk perspektiv ses handling på som en meningsfull reaksjon på den situasjonen aktøren befinner seg i. Man handler ut ifra meningen til kunnskapen, midlene og språket i en gitt situasjon (Aakvaag 2012, s. 65-66). Symbolsk interaksjonisme har sine røtter i pragmatismen. Konsekvensen av det er ikke nødvendigvis at en handling ut ifra et symbolsk interaksjonistisk perspektiv er en pragmatisk handling. Sistnevnte er underlagt ulike tolkninger, og pragmatismen er en filosofisk tilnærming med ulike forgreninger. En pragmatisk handling er etter min oppfatning noe mer enn at man tilpasser handlingsmønsteret til en gitt situasjon. Den indikerer at det ligger et teoretisk fundament i bakgrunnen som tilpasser middelet etter ønsket mål.

8.2. Aktivitet, arbeid og fritid.

I bo- tiltaket sin faglige plattform er aktivitet og arbeid beskrevet som arenaer som gir beboerne mestringsopplevelser. Videre står det at;

Vi er opptatt av å arrangere fellesaktiviteter i og på tvers av bo-tiltakene. Aktivitetene er forankret i både å skape arenaer for integrering og arenaer for fellesskap med ungdommer og ansatte i bo-tiltakene. (...) I tillegg ser vi på jobb og fritidsaktiviteter som en viktig sosialiserings- og integreringsarena. Vi jobber for at ungdommene skal ha fritidsaktiviteter i nærmiljøet og mulighet til å få erfaring fra arbeidslivet. (...) Motivasjon er viktig i arbeid med enslige mindreårige. Vår erfaring viser at svært mange ungdommer har stor motivasjon for å skape seg et godt liv i Norge, men vi ser at motivasjon varierer og mange trenger hjelp og støtte for å opprettholde motivasjonen. (faglig plattform)

Det lar seg vanskelig gjøre å definere eksplisitt hva som er middel og mål i denne teksten.

Mestringsopplevelse kan ses på som et mål, mens motivasjon som også forankres empirisk, kan ses på som et middel. De andre begrepene kan i mine øyne representere både middel og mål ettersom hvordan man velger å se på det. Ut ifra retningslinjene i den faglige plattformen kan man si at integreringsarbeidet i forbindelse med aktivitet og arbeid er instrumentalisert. Men hvordan fungerer dette i praksis?

Det var to beboere som ga uttrykk for at de syntes det var hyggelig med fellesaktiviteter. En av dem mente i tillegg at det var litt lite aktiviteter og beskrev også en ferie sammen med de ansatte som han tilsynelatende var fornøyd med:

«Jeg synes det var en skikkelig fin ferie, men altså, her på huset er det litt lite aktivitet. Alle andre jobber og gjør forskjellige ting så, altså det er bare meg som ikke jobber, jeg ville ønske at gutter og ansatte kunne bli med meg å spille fotball og gjøre litt forskjellige ting, men de bare jobber og.(...) Altså, vi bestemmer hva vi vil ha da, hva slags mat vi vil spise, men turen og sånn tror jeg det er de ansatte vi var jo med da, men vi er med på å bestemme hvor vi skal dra. De ansatte kommer med forskjellige forslag.(...) Ja, så på den turen var det litt begge deler. Ansatte valgte litt og vi valgte. Altså mat kunne vi bestemme selv. Jeg synes det er greit.»

Den samme respondenten forteller også at han sluttet på et fotballag på grunn av at det var lite sosialt, og begynte på et nytt hvor han hadde noen venner. Han beskriver seg selv som en litt sjenert

person. «Jeg synes det er vanskelig å snakke med mennesker som jeg ikke kjenner. Det tar tid for meg». Han avkrefter imidlertid at personalet maser på han om å komme seg ut og møte mennesker.

Vi ser her at respondenten opplever medbestemmelse både i forhold til å velge ferie og til å velge innholdet i ferien. Samtidig vil han også ha flere aktiviteter. Dette indikerer at innholdet i ferien og aktivitetene bærer preg av praktisk tilnærming. Behovet til beboeren er tydeligvis i fokus og han opplever at han bestemmer selv hvor mye han skal sosialisere seg ute med de andre. Vilje kan settes i sammenheng med motivasjon i den forstand at ingen kan ha en vilje for deg, og at man lærer lite dersom man ikke er motivert (Mathisen, 2008, s. 88). Innenfor en liberal modell slik den er beskrevet tidligere i oppgaven, vil integreringen innebære stor grad av individuell autonomitet. Det at respondenten gir uttrykk for at han får lov til å velge selv, tyder på at han har preferanser i en indre kjerne som ikke blir overstyrt av overordnede mål for integrering.

I intervjuet av den tredje beboeren kommer det ikke fram noe om innholdet i aktiviteter. Imidlertid sier han noe om en ferie som han var på sammen med andre beboere og ansatte. Han bekrefter også at han opplevde medbestemmelse i forhold til å velge ferie, samt innholdet i turen. Allikevel sier han at det ikke var så hyggelig på turen fordi han følte seg presset til å bli med:

«Egentlig skulle jeg ikke..først skulle jeg, men på den dagen følte jeg meg ikke så bra. Jeg hadde ikke lyst til å være med. Men noen, en sa at hvis du ikke drar så ødelegger du for de andre. Også jeg hørte på en ansatt som sa at kanskje det blir bra, så jeg ble med. Det var ikke så koselig for meg egentlig, men kanskje for de andre. Det var bare bra på den prekestolen.»

Slik som jeg forsto beboeren fikk han ikke lov til å være hjemme fordi det ikke kom til å være noen ansatte i huset mens de andre var på ferie:

«Og jeg sa til dem dere kan ikke tvinge meg neste gang. Hvis jeg ikke vil.» «Så du følte deg pressa til å bli med?» «Først ja fordi en ansatt sa til meg hvis du ikke skal bli med så ødelegger du for de andre. Jeg sa jeg vil ikke, men han sa at nei du ødelegger for de andre. Men etterpå en annen ansatt som jeg kjenner godt, hun snakket med meg å sa at det kommer til å bli bra så, jeg hørte på henne.»

Her er det i mine øyne et eksempel på at beboeren opplevde at han ble berørt av en pragmatisk og en praktisk tilnærming fra to forskjellige ansatte. Han følte seg pressa til å bli med fordi en ansatt fokuserte på negative konsekvenser for de andre berørte. Fokuset var ikke rettet mot han som person og hva han kunne oppnå med ferien, det var heller rettet mot at han var en brikke i et spill som måtte falle på plass før spillet kunne fullbyrdes. Instrumentalisering i sosialt arbeid reflekterer et perspektiv, hvor det ikke søkes etter en begrunnelse for hvorfor en tilstand er som den er. Den er

heller ikke ute etter normative overveielser rundt denne tilstanden. Instrumentalisering betyr mer at det søkes å oppnå et bestemt resultat ut ifra en tilstand som skal forandres (Ziegler, 2005, s. 43).

Som det kommer fram i intervjuet gir han ikke uttrykk for at den pragmatiske tilnærmingen førte til at han forandret mening. Skjervheim påpeker at rent kalkulerende instrumentelle handlemåter fungerer bare dersom ikke strategien blir universalisert. Med en gang motparten også begynner å tenke ut ifra instrumentelle prinsipper, vil man havne i en situasjon hvor partene kjemper mot hverandre og hvor tilliten uteblir (Skjervheim, 1992, s. 176). Opplevelsen til beboeren kan knyttes opp imot den etniske modellen for integrering som vektlegger fellesskapet i større grad enn individet. Som følge av at individet er del av et fellesskap stilles det ikke bare formelle forpliktelser, men også følelsesmessige krav overfor individet. Beboeren ga uttrykk for at han følte seg pressa til å bli med av en ansatt som spilte på fellesskapets betydning overfor beboeren.

Etterpå sier beboeren at han snakket med en ansatt som han kjente godt og som sa at det kom til å bli bra på ferien. Han sier at han valgte å høre på henne. Jeg vil si at det representerer en pragmatisk tilnærming i den forstand at det fokuseres på positive opplevelser beboeren kan oppnå med ferien. Tilnærmingen er rettet mot han som person, og i tillegg sier han at han kjenner den ansatte godt. Tydeligvis har han allerede et tillitsforhold til vedkommende. Tillit opparbeides ut ifra handling, men man blir bare verdig den dersom man ikke handler ut ifra et absolutt instrumentalistisk perspektiv (Skjervheim, 1992, s. 176). Som nevnt tidligere i oppgaven lar det seg bare gjøre å trekke et analytisk skille mellom praktiske og pragmatiske handlinger. I realiteten vil en handling bære preg av begge trekk. Det har også noe å gjøre med hvordan man velger å se på motivasjon og hvorfor vedkommende forsøker å motivere motparten. Dersom tilliten er til stede vil det imidlertid være lettere å vekke viljen til å handle for å nå et mål (Mathisen, 2008, s. 83). Hvis man ikke ser en utviklet vilje eller motivasjon for å delta, tyder det på at vedkommende forholder seg til andres viljer eller motiver. Individets motivasjon for å lære eller delta i sosiale sammenhenger knyttes opp imot sosialpedagogisk praksis i den forstand at man observerer en endring i holdning og vilje hos individet, noe som igjen er en indikasjon på at prosessen drives fram av egen vilje og egen overbevisning (Mathisen, 2008, s. 88-89). Selv om beboeren sier at det ikke var så veldig bra på ferien ble han med som følge av at en person han tilsynelatende hadde tillit til greide å overbevise han.

Det kommer som nevnt fram i faglig plattform at jobb blir sett på som en viktig sosialiserings- og integreringsarena, og at det jobbes for at beboerne skal få erfaring fra arbeidslivet. Målet er altså jobb som en viktig sosialiserings- og integreringsarena, mens middelet trenger å utdypes mer enn at

det «jobbes for». En beboer gjør rede for noe av middelet ved at han først beskriver en episode i forbindelse med at han skulle få seg arbeidspraksis, for deretter å fortelle om en situasjon hvor en ansatt mente at han burde få seg jobb.

«Vi lager en sånn tiltaksplan, men jeg vet ikke hvordan det hjelper. De bare sier at du må gjøre, for eksempel jeg hadde en plan om å gå å jobbe i praksis, men de sa ikke at du må gå å jobbe i praksis. Jeg gjorde det selv også. De bare sa at gutten har gjort det.» «Så du gjorde det selv på eget initiativ?» «Ja, når jeg trenger søknad og sånn så hjelper det.»

Uttalelsen her dukket opp i forbindelse med at vi snakket om målene som står i tiltaksplanen hans fra saksbehandler, og om han opplever at han får lov til å være med på å bestemme de ulike målene. Han sier at han bestemmer de sammen med saksbehandler. Som vi ser gir han også uttrykk for at han ønsket å få seg en praksisplass, og at det ble satt opp som et mål i tiltaksplanen, men at det ble gjort lite aktivt fra ansatte sin side for å innfri dette målet. Han beskriver at han fikk hjelp når han trengte det. Det tyder på at han selv hadde ansvar i forbindelse med å gjennomføre planen, og at han selv ønsket å gjennomføre planen, noe som igjen er en indikasjon på at læringsprosessen drives fram av reelt virksomme motiver som individets egen vilje og egen overbevisning (Mathisen, 2008, s. 88-89). I dette tilfellet tyder det på at det var i beboerens egeninteresse å skaffe seg en praksisplass, og at han selv var drivkraften i prosessen slik at det ikke var nødvendig fra de ansattes side å bruke motivasjon for å oppnå et ønsket resultat. Nedenfor formidler den samme beboeren et budskap som forteller noe annet

*«Kommer de ansatte med noen forslag til deg, om hva du skal gjøre?»
«Noen av dem sa at du må skaffe deg jobb og tjene penger. Jeg sa hvorfor skal jeg gjøre det når jeg ikke har lyst. Også noen sier at; velg et forbilde for deg sånn. Jeg sa at jeg har min tanke og kan ikke tenke på at jeg må velge noe forbilde. For hvis jeg tenker at jeg må ha et forbilde blir det mye for meg og jeg stresser.(...) Når jeg stresser blir jeg dårligere.(...) Det er bra med forslag, men ikke når man maser mye.(...) Det var en som maste hver gang han var på jobb. Han sa; du må skaffe deg jobb. Etterpå jeg sa, hvorfor skal jeg tenke på det. Jeg trenger ikke penger. Det er nok for meg de lommepengene jeg får.»*

Det kommer ikke fram av teksten ovenfor at det var et mål i tiltaksplanen til beboeren som fokuserte på arbeid. Mye tyder imidlertid på ut ifra uttalelsen at det har vært et fokusområde for de ansatte. Det er lite sannsynlig at en ansatt har virket så pågående overfor gutten med subjektive intensjoner. Dette er i mine øyne et eksempel på et tiltak som ikke samsvarer med beboerens autonomi og selvbestemmelse, og opplevelsen til gutten stemmer overens med innholdet i en pragmatisk handling. Instrumentaliseringen i uttalelsen viser seg ved at målet er å få beboeren i arbeid, mens middelet er motivering i bred forstand.

Slik det kommer fram ser den ansatte bort i fra det grunnleggende mantra innenfor sosialt arbeid om å møte den som trenger hjelp der hvor han befinner seg. Levin (2001) gjorde en kvalitativ undersøkelse av diskurser innen sosialt arbeid. I studien kom det fram at saker eller hendelser som endte bra, ofte var preget av at sosialarbeiderne mente at de startet der hvor klienten var (Levin, 2001, s. 308-309). I dette tilfellet tyder det på at beboeren opplevde at han ble stilt krav til, som henviser til integrering med fokus på rettigheter og plikter. Funksjonalistisk integrering retter fokus mot individets eller minoritetens tilpasning til samfunnet. Det er viktig å redusere forskjeller for å skape og opprettholde et homogent samfunn. Hvis vi ser instrumentalisering i lys av funksjonalismen, vil det i dette tilfellet tyde på at det overordnede målet er å redusere forskjeller mellom minoriteten og majoriteten, mens middelet er deltagelse på arbeidsmarkedet. På den måten sikres solidariteten gjennom kollektive verdier som arbeid, aktivitet og lønn.

Som det kom fram av samtalen med den ledende miljøterapeut i bo-tiltaket, mente hun at aktiviteter er viktig i forbindelse med integreringen. Hun sa at noen av beboerne hadde begynt med fotball, og sluttet etterhvert blant annet fordi at de ikke ble en «del av gjengen». Hun påpekte at det var lite sosialisering under treningen, og bekrefter med det uttalelsen til en beboer tidligere i oppgaven. Videre gir hun uttrykk for en slags romslighet i forhold til å kreve for mye i det hun sier at det å bare komme seg ut å få en slags modning er viktig, og at det blir stort sett til at de fleste trener på helsestudio.

En annen mannlig ansatt beskriver innholdet i en aktivitet som en sosialiseringsprosess med praktisk tilnærming. Han forteller om en episode fra jobben hvor en beboer ringte og spurte om han og en annen beboer ville bli med å spille fotball. De småpratet litt på toget på vei til aktiviteten. Han påpeker at man merker fort hvilke temaer som interesserer, og opplevde det hele som en kameratslig privat setting. Videre sier han at han har en litt annerledes relasjon til de som var med på aktiviteten siden han har gått på samme skole som de går på. Etterpå dro de hjem til boligen hvor de lagde mat sammen. Han sier at de vanligvis hjelper hverandre med matlagingen. Denne dagen var litt annerledes fordi de lagde Taco. Beboeren hadde ikke lagd det før, så han måtte fortelle underveis hva som skulle gjøres. Han påpeker at samtalen vanligvis starter med litt småprat og at det dukker opp ting underveis, og at de kan prate om felles opplevelser fra skolen.

Hendelsen som den ansatte refererer til bærer preg av praktisk tilnærming. Han gir uttrykk for at han i den sosiale relasjonen søker å møte beboerens behov og samtaleinteresser, og at det med andre ord ikke ligger utenforstående føringer som regulerer samtalen. Det at han kjenner de fra før av kan imidlertid påvirke rolleforventninger hos partene som kan legge føringer for sosial interaksjon.

Episoden som den ansatte forteller om, representerer integrering i form av sosial interaksjon og samhandling ut ifra den relasjonelle modellen. Slik det står beskrevet i faglig plattform skal aktiviteter være en arena for integrering og sosialisering. Det kan tyde på at den ansatte forener dette perspektivet med et uforbeholdent hjelpeperspektiv ved at han søker å møte beboerens behov og samtaleinteresser. Zahl (2003) hevder at forståelsen av omsorg som fenomen ikke er entydig for sosialarbeideren, og at begrepet gis innhold ut ifra verdier og kontekst. Hun mener at omsorg generelt handler om at sosialarbeideren er til stede og engasjerer seg i relasjonen. Noddings (gjengitt etter Zahl, 2003, s. 104) hevder at omsorg trer fram i relasjonen mellom mennesker, og at omsorgshandlinger knyttes til en kontekst der regler ikke har prioritet. Det å vise omsorg kan være følelsesbetont ettersom man må gi slipp på mye av sin egen referanseramme for å engasjere seg fullstendig i den andre.

Det denne teksten viser er at den mellommenneskelige relasjonen blir til en omsorgsrelasjon når sosialarbeideren etterstreber enkelte moralske forpliktelser, som for eksempel å engasjere seg i den andre og gi avkall på mye av sin egen referanseramme. Den ansatte beskriver at han opplevde sosialiseringen som privat og kameratslig. Noe av grunnen til det er sannsynligvis at han kjente de godt fra før av. Mye tyder også på at en omsorgsrelasjon oppleves som en naturlig mellommenneskelig relasjon av den ansatte.

8.3. Rettigheter, plikter og selvstendighet.

Beboernes plikter og rettigheter er blant annet regulert gjennom barnevernloven. Som tidligere nevnt er saksbehandler i barneverntjenesten ansvarlig for å utarbeide en tiltaksplan for hver enkelt beboer. På grunnlag av den skal bo-tiltaket utarbeide en handlingsplan.

For at ungdommene skal ha motivasjon til å tro på at de kan få et godt liv i Norge må vi legge til rette for at de kan nå sine mål. Dette gjør vi gjennom aktiv bruk av handlingsplan.

Handlingsplanen lages sammen med ungdommene og skal inneholde ungdommenes mål og delmål. Planen lages ut i fra målene i tiltaksplanen som saksbehandler har utarbeidet med ungdommene. Tiltaksplanen skal si noe om ungdommens behov/mål og hvordan disse skal imøtekommes. I bo-tiltakene vil handlingsplanene konkretisere dette. Det tilstrebes å få fram mest mulig konkrete formuleringer av ungdommens mål, dette både for å styrke ansvarligheten for å arbeide mot målene og for bedre å kunne evaluere underveis. Planen

skal også inneholde hva som skal gjøres for å nå målene og hvem som er ansvarlig for dette.

Handlingsplanen blir en retningslinje i det daglige arbeidet rundt ungdommen og

kvartalsrapporter skrives ut i fra målene i handlingsplanen. (faglig plattform)

Teksten fokuserer hovedsakelig på rettighetene til beboerne ved å påpeke at det skal legges til rette for at de kan nå sine mål. Pliktene nevnes ved at man skal ha konkrete mål for å styrke ansvarligheten for å arbeide mot målene og for bedre å kunne evaluere underveis. Samtidig skal planen inneholde hva som skal gjøres for å nå målene og hvem som er ansvarlig for det. Teksten gir ikke klart uttrykk for at beboerne skal ansvarliggjøres i forhold til plikter, og den avslutter med å påpeke at handlingsplanen er en retningslinje i det daglige arbeidet rundt beboerne. Med andre ord kan man ut i fra teksten si at handlingsplanen hovedsakelig er et verktøy for de ansatte.

Nå vet vi imidlertid at beboernes plikter defineres både i tiltaksplanen og handlingsplanen. Det skal jeg gi et eksempel på om litt, men først skal vi se på hva den faglige plattformen sier om selvstendighet.

Vi er opptatt av at ungdommene skal få utvikle seg og i bo-tiltakene jobber vi med at

ungdommene kan få lære seg og utvikle kunnskap, praktiske ferdigheter og sosial kompetanse slik at de kan oppleve en trygg hverdag som de mestrer når de flytter for seg selv.

Ungdommene har ansvarsoppgaver i bo-tiltaket i forhold til matlaging, handling og huslige

gjøremål. De mottar også opplæring/veiledning i forhold til økonomi og kontakt med

offentlige instanser, samt annet etter behov. Vi er også opptatt av å ivareta de ressurser som

ungdommene innehar og gi rom for deres selvstendighet og utvikling. (faglig plattform)

Teksten viser at utvikling og læring er sentralt i forhold til resonnetet rundt selvstendighet. Midlene som nevnes er blant annet opplæring, veiledning og ansvarsoppgaver. Dette bekreftet i og for seg av ledende miljøterapeut. Hun fortalte at bo-tiltaket skal fungere som et sted hvor beboerne kan føle seg hjemme og hvor de har mulighet til å utvikle seg og lære nye ting. Hun mente at det er en trenings-arena for demokrati, rettigheter og plikter.

Perspektivet på trening og læring omtales også av en mannlig ansatt. Han sa at integrering er komplisert og at det handler om å lære å være en del av samfunnet. Det er så mange forskjellige kulturtradisjoner, og man må lære en ny måte å leve på påpekte han. Det handler om å lære generelle verdier, men også norske, for ikke å havne i trøbbel. Alt i fra å betale regninger til ikke å true noen andre og respektere andres meninger. Å kunne klare seg bra er en kjerne verdi, det er det de må lære her mente han. Utover det forteller han at noen av beboerne prøver å markere seg og utfordre grenser spesielt i forbindelse med plikter og kravsituasjoner, og at det er da det er viktig å snakke med beboerne.

Hans uttalelser kan knyttes opp til en etnisk modell for integrering i den forstand at det stilles krav til individet fra fellesskapet. Med utgangspunkt i en slik modell bør individet også være følelsesmessig forpliktet overfor fellesskapet, noe som indikerer at man bør leve opp etter de verdiene som råder i samfunnet. Den ansatte gir nettopp uttrykk for at det handler om å lære generelle verdier og norske verdier. Man må også ta i betraktning at beboerne er unge mennesker i utvikling, noe som belyser hvorfor den ansatte sier det er viktig å lære seg generelle verdier. Zahl (2003, s. 263) skriver at det kan være normer i forskjellige kulturer som kan havne i konflikt med hverandre når det skal avgjøres hva som bør være den gjeldende normen i samfunnet. Hun påpeker at sosialarbeideren vil møte på moralske utfordringer i arbeid med kulturelle minoriteter. Sistnevnte vil være tilbøyelig til å akseptere og avvise normer på ulik linje med en kulturell majoritet. Etter min mening settes en av de grunnleggende læresetningene innenfor sosialt arbeid på prøve. Det å vise respekt for andre menneskers kultur er nødvendig dersom man skal opparbeide seg en troverdig relasjon til parten man søker å hjelpe. Den ansatte formidler noe av spennet mellom sosialt arbeid og samfunnets krav til integrering, ved at han påpeker at integrering er komplisert og at det handler om å lære å være en del av samfunnet.

Et av punktene i tiltaksplanen til beboerne retter seg mot rettigheter og plikter i forhold til skolegang. Beboerne har på lik linje med norske statsborgere rett til skolegang. For å oppfylle kravene som er nødvendig i forhold til å søke om permanent oppholdstillatelse, kreves det på en annen side tilstrekkelig undervisning i norsk og samfunnsfag. De fleste beboerne får denne undervisning via voksenopplæringscenteret i kommunen. Som nevnt tidligere inneholder tiltaksplanen faktiske opplysninger, mål og anbefalinger til videre tiltak. I forhold til skolegang opplyses det ofte om hvor beboeren går på skole, hva han skal lære, hvor mye han deltar på skolen og om han har framgang i læringsprosessen tilsvarende det som kreves fra skolens side. Dersom de faktiske opplysningene tilsier at han ikke innfrir målene i tiltaksplanen er det naturlig å anbefale nye tiltak. En av beboerne kommer med en uttalelse i forhold til det da vi er inne på et tema om

motivering fra ansattes side:

«Men har de ansatte sagt til deg at nå må du gjøre mer ting for å lære norsk, komme deg ut, møte folk. Har de maset på deg på den måten?» «Nei. Det gjør de ikke. Jeg bestemmer det selv. De har aldri sagt at jeg må gå ut snakke med mennesker og sånn, men de hjelper meg med lekser da.» «Hvordan er det? Går du å sier i fra, eller kommer de til deg?» «De kommer til meg da. De fleste gangene kommer de til meg å spør om jeg har lekser, og noen ganger går jeg til dem, når det er skikkelig viktige lekser som jeg må gjøre så går jeg til dem.» «Så det er ikke noen fast plan på dagen som du skal gjøre lekser? Du kan komme når som helst å gjøre lekser?» «Ja, men vi har en lekseplan om at jeg skal gjøre lekser hver dag kl 18, men jeg får ikke til det hele tiden da.»

Som det kommer fram er det utarbeidet en lekseplan som han ikke greier å forholde seg til hele tiden. Tiltaket er tydeligvis satt i gang som en respons på at målene i tiltaksplanen ikke er tilstrekkelig innfridd. Dersom ikke målet nås, vil det være en naturlig del innenfor et instrumentelt perspektiv å forandre tiltaket. Ziegler (2005) stiller seg kritisk i forhold til økende instrumentalisering og evidensbaserte metoder med fokus på problemløsning i sosialt arbeid. Han mener at *«the «what works» paradigm is a powerful, pragmatic, policy- oriented appeal to rational, systematic research evaluation of policy and practice»* (Ziegler, 2005, s. 43). Videre påpeker han at paradigmet er et verktøy for å fortelle hva som skal gjøres for å redusere problematiske fenomen, med hensyn til hva som virker og hva som ikke virker, og hvordan elementer passer inn i fremtidige praktiske tilnærminger (Ziegler, 2005, s. 43). I dette tilfellet vil da tiltaket være et forsøk på å redusere en oppfattet unnlattende adferd hos beboeren i forhold til å gjøre lekser, eller en oppfatning om at læringsprosessen på skolen ikke er tilstrekkelig effektiv i forhold til ønsket måloppnåelse.

Den samme beboeren forteller også noe annet som indikerer at utførelse av plikter baseres på en instrumentell metode:

«Hvordan er det med de punktene som står i tiltaksplanen? Du har jo møte med saksbehandler av og til hvor dere utarbeider en plan for hva du må bli flinkere til. Hva synes du om det?» «Jeg må liksom bli bedre til å vaske rommet mitt, vaske klærne mine og bli bedre til å hjelpe ansatte med å lage mat.(...) De sier til meg, altså de kommer til meg å sier at i dag er det din tur til å lage mat, men så nekter jeg, jeg sier at jeg har god tid til å lære å lage mat. Jeg sier at neste år kan jeg lære meg å lage mat. Jeg vil slappe av litt nå. «Hva sier de ansatte da?» «Jeg vet ikke. De sier bare kom å lage, men jeg nekter.» «Også slutter det med det da?» «Altså da sier de at jeg ikke får lov til å bli med på aktivitet, de hadde jo sånn regel her, men jeg sier at jeg er opptatt og kan ikke gjøre det. Jeg bare finner på noe bullshit for å slippe å lage mat.» «Så du liker ikke å lage mat?» «Nei.» «Så de stopper på en måte da? De prøver litt så stopper de, men har dere noen samtaler om det, om vasking og sånne ting?» «Ja, de sjekker og sånne ting. Jeg er ikke lat og ikke vasker, men noen ganger gjør jeg ikke det, jeg er

opptatt med lekser eller er sliten, så kommer de og liksom maser litt på meg, da pleier jeg å gjøre det da.»

Som det kommer fram av intervjuutdraget opplever ikke beboeren at han selv har vært med på å utarbeide punktene som står i tiltaksplanen. Berg, Garvik & Paulsen (2016, s. 77) undersøkte enslige mindreåriges involvering i utarbeidelsen av tiltaksplaner i 11 ulike kommuner. 79 prosent av kommunene opplyste om svært stor grad av involvering, 14 prosent sier at de involveres i noen grad, mens 7 prosent opplyser om ingen eller liten grad av involvering. Videre hevdet noen av respondentene at beboerne ikke var særlig interessert i utarbeidelsen av tiltaksplanen. Utover det mente enkelte at beboerne ikke burde medvirke siden de ikke var i stand til å ta de beste avgjørelsene for seg selv.

Etter å ha snakket med en av avdelingslederne bekreftes min oppfatning om at de fleste beboerne i mindre grad bryr seg om hva som står i tiltaksplanen. Han mener at det er ulike årsaker til det. I utgangspunktet er det slik at tiltaksplanen er en fastsatt modell, som gjør at beboerne har liten innvirkning på fundamenterende punkter i planen som ADL ferdigheter. Samtidig har beboerne mye annet å tenke på i livet sitt. Foruten om at de er ungdommer har de tross alt flyktet fra hjemlandet sitt og opplevd brudd i nære relasjoner. Utover det er det ofte vanskeligheter med språket samtidig som kulturelle forskjeller er en faktor av betydning som gjør at beboerne ikke vet hva den byråkratiske rettighetstenkningen dreier seg om.

Det er åpenbart at det foreligger interessekonflikter mellom definerte plikter fra bo-tiltaket sin side og beboerens behov. Han gir uttrykk for at det i første omgang benyttes motivering fra ansattes side for å få han til å utføre plikter, og at han pleier å vaske hvis de ansatte «maser» litt. Matlagingen virker det som han er mindre interessert i å gjennomføre, og han opplyser om at de ansatte sier at han ikke får lov til å bli med på aktiviteter.

En annen beboer gir uttrykk for at han får lov til å bestemme punktene som står i tiltaksplanen sammen med saksbehandleren sin. Han opplyser imidlertid om at det er regler i bo-tiltaket som han ikke er helt enig i da vi er inne på temaet:

«Før det var sånn at vi skulle vaske en del av huset. Og egen bad og toalett og rommet.» «Du gjør det selv da eller kommer de å sier i fra at du må gjøre det?» «De sier i fra og sjekker.» «Og hva skjer hvis du ikke gjør det?» «Jeg vet ikke helt. De hadde en regel om at hvis du ikke vasker så får du ikke lov til å være med på aktivitet. Jeg vet ikke hvordan det er nå, jeg følger

ikke med.» «Hva synes du om det?» «Det var dumt. Fordi på grunn av at en gutt ikke vasker han kan ikke være med. Det er dumt. Fordi hvis en gutt er syk. Han orker ikke lage mat og vaske og han har lyst til å være med å vaske, også han har lyst til å være med på aktivitet. Hvordan du kan si til han at han ikke kan bli med?» «Tenker du at det er en straff?» «Det er en dårlig straff.»

Beboeren synes altså at det er en urettferdig konsekvens at man ikke skal få lov til å bli med på aktivitet dersom man ikke vasker. Målet kan i denne sammenhengen slutes til beboerens innfrielse av plikter, mens middelet i første omgang er motivering for deretter uteblivelse av goder. I mine øyne representerer det konsekvensorientert integrering eller adferds regulering som kan knyttes opp imot positiv forsterkning innenfor instrumentell betinging; En stimulus tilføres situasjonen når en respons avgis (Svartdal, 2018, betinging). Stimulus er i dette konkrete tilfellet aktivitet, mens responsen er utførelse av plikter. Beboernes adferd blir på den måten instrumentell i å frembringe en stimulus. Man kan også knytte det opp imot straffe-tenkning innenfor psykologien, som betegnes som en reduksjon i adferd som følge av konsekvensene for adferden (Svartdal, 2018, straff). Reduksjonen i adferd blir i dette tilfellet at man lar være å ikke vaske som følge av at man ikke får lov til å være med på aktivitet. Ut ifra uttalelsene til beboerne er det imidlertid ingen ting som tyder på at pliktene i større grad gjennomføres som følge av konsekvenser.

En mannlig ansatt bekrefter et skille mellom det som han opplever som uforbeholden sosialisering og faste arbeidsinstruksjoner, og sier at de som ikke gjør vaskeoppgavene sine ikke får lov til å bli med på felles aktivitet. Jeg spør han om hva han synes om den regelen og om det ikke på en måte blir å forhindre integrering ettersom aktiviteter er en arena for integrering. Han sier at det både er positivt og negativt, at det virker på en måte og at det er rettferdig. Han sier at det ikke er noen grunn til at man ikke skal gjøre vaskeoppgavene. Samtidig sier han at de ikke vet hvordan beboerne opplever dette, og at det kan være at noen sliter i livet, og at det da er litt urettferdig at vedkommende ikke får lov til å bli med på aktivitet. Men han påpeker at de lærer noe av det, nemlig at når det er vedkommende sin tur så må de gjøre det. Jeg spør om han opplever at han må motivere dem for å få dem til å gjøre oppgavene sine. Han sier at helheten har mye å si og at det kommer an på situasjonen. Han banker som regel på døra til rommet og sier at det er matlaging. Han påpeker at det ikke nytter å være kommanderende, for da trekker de seg bare unna. Man lærer hvordan man skal snakke sier han. De er visstnok også fleksible i forhold til å utsette matlagingen til en annen dag. Veiledning er en god løsning på lang sikt. Det er viktig å lage mat sammen siden det er noen som ikke kan det. Det er bra at de lærer noe nytt mener han.

Som det kommer fram viser det seg et skille i integreringen med hensyn til rettigheter og plikter på den ene siden og uforbeholden sosialisering på den andre siden. Førstnevnte vil jeg si representerer Kollektive modeller i forhold til integrering. Med det mener jeg at det blir enklere å forklare prosessen som skjer ut ifra krav som foreligger fra en enhet med reell eksistens. Disse kravene kan belyses opp imot instrumentell fornuft i en pragmatisk handling. På den andre siden påpeker den ansatte at det ikke nytter å være kommanderende i forhold til å få beboerne til å utføre plikter. Det virker som om han møter noe av utfordringen i forbindelse med fastlagte arbeidsinstruksjoner ved å kommunisere på en hensiktsmessig måte i forhold til situasjonen, samt ikke være for rigid i forhold til plikter som beboerne må gjennomføre.

8.4. En trygg base, et sted hvor tillit kan skapes.

I bo-tiltakets faglige plattform er «en trygg base» betegnet som et av arbeidets fokusområder. «*Vi er opptatt av å skape en trygg base for ungdommene som er preget av forutsigbar, sensitiv og ivaretagende omsorg*» (Faglig plattform). Her er omsorgsbegrepet helt sentralt, og videre defineres oppdragsomsorg som: «*å bidra til at ungdommen gjennom egne virksomheter, og i sosialt aksepterte former, selv klarer å tilfredsstille sosialt aksepterte behov*» (Faglig plattform). Den siste delen av teksten er i mine øyne abstrakt og gjenstand for tolkning. Blant annet er sosialt aksepterte former og sosialt aksepterte behov relative i forhold til hver sin kontekst. Begrepet oppdragelse får sin konnotasjon gjennom teksten ved at det knyttes opp imot tilpasning til det som allerede ses på som akseptert.

Under samtale med ledende miljøterapeut kommer vi inn på temaer som omhandler integrering og omsorg. Hun mener at omsorg og integrering går hånd i hånd. Blant annet nevner hun relasjoner og sosialiseringprosesser, det at man venner seg til ting ved å trene i bo-tiltaket. Videre sier hun at sosialiseringprosessen eller kommunikasjonen hovedsakelig bærer preg av spontanitet hvor man ikke har et ønsket resultat som mål. Noen ganger gjennomføres også mere planlagte samtaler hvor de ansatte diskuterer i forkant. Samtalene kan finne sted ute i miljøet eller på kontoret.

Omsorgsbegrepet gis av henne et bredt innhold ved at det relateres til andre begreper og prosesser. En mannlig ansatt belyser oppdragelse aspektet i omsorgen ved at han påpeker at det er viktig å lære å sosialisere på en riktig måte. Samtaler foregår i fellesarealene sier han, men hvis de er veldig private tas de en til en på kontoret. Han mener at det noen ganger kan det være pinlig å få beskjeder i fellesarealene.

En kvinnelig ansatt forteller meg en historie som illustrerer utfordringer i forbindelse med perspektivet på bo-tiltaket som en trygg base og som en arena for oppdragsomsorg. Her kommer det fram at det foreligger et spenn mellom irettesettelse og medmenneskelig ivaretagelse. Hun viser til en episode hvor en gutt satt i stua og hørte på musikk. En annen ansatt som var til stede mente at musikken var for høy, og inne på kontoret sa den andre ansatte til henne at hun måtte ta en samtale med gutten om det med musikken siden hun hadde primærkontaktansvaret for han. Hun sier til meg at hun ikke selv var plaget av musikken, og mener også at de andre beboerne som var til stede heller ikke ble plaget av den. Hun forteller videre til meg at hun kjente til guttens historie, og mente at han hadde behov for å bli sett, hørt og ivaretatt. Hun mente at det ikke passet seg med en autoritær samtale med fokus på irettesettelse akkurat da. Allikevel valgte hun å ta samtalen dagen etter fordi hun følte press og forventning fra arbeidsplassen. Hun forteller at hun var ganske ny på stedet og hadde ikke helt fått satt seg inn i hvordan ting fungerte. Hun sier at hun følte ubehag under samtalen, og at en slik samtale ikke bar preg av ivaretagelse. Under samtalen prøvde gutten å forklare at det var hans hjem og at det ble for mange regler å forholde seg til. Det endte opp med at gutten ikke ville snakke mer og gikk under samtalen. Hun mener at det ikke er nok plass til det medmenneskelige i jobben, og at ledelsen verdsetter de som gjennomfører tiltak, følger strukturer og kommer med noe konkret som har blitt gjort. Hun sier at det har mye å si hvem som er på jobb. Noen tenker mest på å gjennomføre tiltak og dokumentere hva som har blitt gjort, mens andre er mer opptatt av gode relasjoner. Jeg spør henne om hvordan hun tenker om teori og metode oppi det her. Hun sier at hun bruker både livserfaring og studier, og at relasjoner er veldig viktig. Det vil si å komme nærmere en person og bygge opp tillit til vedkommende.

Slik jeg forstår henne prøver hun å uttrykke at hennes personlige verdier ikke sammenfaller med verdier og krav fra arbeidsplassen, og at det er ulik oppfatning om hva oppdragelse skal innebære. Mathiesen (2008) gjør blant annet rede for Paul Natorp sin forståelse av individ, oppdragelse og fellesskap, hvor han mener at dannelsesprosessen har to formål til fellesskap og samfunn. Den ene er å oppdra mennesket til å ville bli en del av det, mens den andre er å oppdra mennesket til å ville forbedre det (Mathiesen, 2008, s. 75). Oppdragelse kan på denne måten knyttes opp i mot integrering, hvor begge begrepene refererer til å bli en del av og forandre. Mathiesen (2008) beskriver et skille mellom en autoritær og en moderat form for sosialpedagogikk. Ved å se bort i fra respekten til det enkelte individet, samt underordne det statens interesser, tillegges individet mindre verdi enn fellesskapet (Mathiesen, 2008, s. 77). Jeg mener at en autoritær form for sosialpedagogikk samsvarer med en oppdragelse som retter seg mot å oppdra individet til å ville bli en del av samfunnet.

Belyser man denne formen for oppdragelse ut ifra den etniske modellen for integrering, vil en autoritær samtale bidra til at individet innfrir sine forpliktelser overfor fellesskapet. I dette tilfellet handler det om normer for adferd, hvordan man oppfører seg i stua eller fellesarealene. En moderat form for sosialpedagogikk slik som den beskrives i Mathiesen (2008) vektlegger i større grad individets muligheter til å påvirke samfunnet. Individets særegenhet får en etisk dimensjon og betydning i dannelsen av samfunnet. I dette tilfellet viste det seg at respondenten mente at det å bygge relasjoner og skape tillit var viktig. Ut ifra den relasjonelle modellen for integrering, vil det å bygge relasjoner å skape tillit være en integreringsprosess i seg selv som bidrar til at man knytter tettere sosiale bånd, og som dermed også fører til større grad av integrering.

Dersom det foreligger en forståelse om at samfunnet eller fellesskapet er et homogent konsept som ikke skal forandres mye, vil det være naturlig å begrense individualiteten til den som skal oppdras eller integreres. Metoden vil på den måten lett innordne seg etter middel/mål tenkning med oppdragelse og integrering som mål, og en metode som er hensiktsmessig for å nå målet. I eksempelet over så vi at middelet var en formell samtale med autoritært preg og fokus på irttesettelse. Fra den ansatte sitt synspunkt var det en metode som ikke passet seg i denne settingen. Hun ga uttrykk for at beboeren hadde behov for ivaretagelse og at det å komme nærmere en person å bygge tillit er viktig. Hennes synspunkt på framgangsmåte representerer i mine øyne en praktisk tilnærming hvor mennesket er i fokus og som ikke så lett lar seg forene med middel- mål tenkning.

Etter at jeg hadde gjennomført intervjuene med de respektive beboerne og fått gått igjennom det meste av materialet, dukket det opp et aspekt som jeg vektlegger betydning for å belyse noe av ulikhetene mellom pragmatiske og praktiske handlinger. Det viste seg nemlig at respondentene verdsatte å oppleve tillit til ansatte. For å lettere kunne forstå hvilken betydning tillit har i beboernes hverdagsliv, vil jeg først forsøke å klargjøre begrepet noe og belyse hvilken betydning det har i sosialt arbeid, for deretter å presentere noe av analysemateriale etter intervjuene med beboerne.

Det vil være vanskelig å klargjøre begrepet tillit ettersom det eksisterer mange begreper som henviser til lignende tilstander. Det er mulig å trekke et skille mellom tillit (trust) og tiltro (confidence), hvor tillit refererer til etiske relasjoner som ikke er gjenstand for ekstern kontroll, mens tiltro henviser til relasjoner som er sikret av kontrakter eller andre former for reguleringer (Tonkiss & Passey 1999, gjengitt etter Smith, 2001, s. 291). Det henvises videre til sosiologen Niklas Luhmann når Smith sier at tiltro handler om en tilstand hvor livet er trygt og forutsigbart, mens tillit handler mer om en aktiv beslutning om å stole på noen som også innebærer en viss risiko (Smith, 2001, s. 291-292).

Budskapet til Smith (2001) tolker jeg slik at tillit er en forutsetning for sosialt arbeid fordi sistnevnte baserer seg på tette mellommenneskelige relasjoner. Hun påpeker i artikkelen at tillit ikke kan kreves eller presses fram, og at fravær av tillit bare kan repareres ved å erfare ny tillit. Det argumenteres for at tiltroen forholder seg til tekniske og pragmatiske sider ved det apparatet som skal hjelpe, og at tilliten vil ha vanskeligheter med å utfolde seg i et instrumentelt problemløsende perspektiv fordi man ikke har mennesker å knytte den opp imot. Videre kommer det fram at tillit er nødvendig i sosialt arbeid i en tid hvor teknisk rasjonalitet og tiltro til systemet har stor innflytelse. Utover det påpekes det i artikkelen at tillit innebærer et moralsk aspekt i en mellom-menneskelig relasjon, og at tilliten er unødvendig å etablere for å oppnå det målet som er satt hvis sosialt arbeid baseres på rasjonelle målbare resultater av operasjoner.

Slik det kommer fram ovenfor er tilliten en nødvendig del av sosialt arbeid, og da også en forutsetning for integreringsarbeidet i bo-tiltaket. En av beboerne sier noe om tillit, og påpeker at den bare opparbeides med noen personer:

«Hvordan er det å være sammen med de ansatte. Hva snakker dere om?» «Det er koselig med noen, men med noen ikke.» «Ikke?» «Ikke så dårlig, men vanlig, men med noen er det mer koselig.» «Hva er det som gjør at det blir koselig?» «Du kan snakke med dem åpent. Og du kan tro på dem. Det er det.» «Men når det ikke er så koselig, hvorfor er det ikke koselig?» «Når det ikke er koselig...fordi du vil en ting også de sier nei, nei, du kan ikke.» «Har du eksempel på det?» «For eksempel noen ganger skal jeg gå ut. De sier du kan ikke gå alene sånn. «Du ville helst gått alene så fikk du ikke lov?» «Ja, ikke hele tiden, men i ca noen uker jeg får ikke lov.» «Hvorfor får du ikke lov til det?» «Jeg vet ikke, de sier at du skader deg sånn. Vet ikke.» «Hva er det du har tenkt å gjøre da? Gå ut å møte venner eller?» «Jeg skal bare gå ut å gå rundt litt.»

Respondenten knytter det å ha det koselig sammen med åpenhet og tro. Videre sier han at det ikke er så koselig hvis han blir nektet å gjøre noe som han har lyst til å gjøre. Eksempelet viser nettopp at tilliten innebærer et moralsk aspekt i en mellom menneskelig relasjon. Tilliten er gjensidig forpliktende i den forstand at den løser seg opp dersom den ene parten velger å ikke tro på den andre. Respondenten gir uttrykk for at hans hensikter ikke ble trodd, og at det derfor ikke er så koselig.

Risiko momentet ved å ta en aktiv beslutning om å stole på noen slik det beskrives av Smith (2001), er nettopp det at man risikerer at motparten ikke følger opp samme forpliktelse. Tillit er allikevel ikke noe som man bør etterstrebe i hver en situasjon. Slik det kommer fram av Smith (2001) kan

gjensidig tillit innebære fatale konsekvenser for eksempel hvis det etableres mellom en politimann og en tyv. Hvis man tar den frihet og tenke seg at respondenten i eksempelet overfor virkelig hadde tenkt å gå ut for å skade seg selv, ville et fortrolig tillitsforhold med en ansatt kunne virke som en rettferdiggjøring for handlingen. Tilliten opparbeides langsomt, men den er samtidig skjør. Under ser dere et utdrag hvor en av beboerne forteller at han må kjenne noen godt før han kan stole på dem:

«Opplever du at du kan snakke med de ansatte om det du vil, være åpen?» «Ja med noen bare, ikke alle.» «Hvorfor er det sånn bare med noen?» «Fordi jeg føler meg trygg på dem, jeg stoler på dem. Jeg får sånn følelse at jeg kan fortelle det til han, men ikke til noen andre.» «Og hva skjer hvis du forteller det til noen andre tror du?» «Altså jeg vet ikke. Kanskje hvis jeg forteller det til noen andre kanskje han sier det videre til noen andre.» «Så du opplever at det kanskje blir brukt mot deg på en eller annen måte?» «Altså jeg forteller ikke ting til noen jeg ikke kjenner. Jeg må kjenne en godt, da bryr jeg meg ikke fordi jeg stoler på han.» «Da opplever du at han bryr seg om deg?» «Jeg ser når han prøver å hjelpe meg med ting og andre ting, når jeg ser at han virkelig bryr seg om å hjelpe meg så forteller jeg han ting.»

Utdraget fra intervjuet viser at respondenten virkelig må kjenne noen godt og stole på vedkommende før han kan være åpen med personen. For utenom at det er et eksempel på at tilliten tar tid å etablere, viser det at det medfører en viss risiko å ta en aktiv beslutning om å stole på noen. Han påpeker i mine øyne denne risikoen ved at han bekrefter at han ikke vil være åpen med de han ikke har tillit til fordi han ikke har noen garanti for at informasjonen blir formidlet til andre. Videre kan tilliten knyttes opp imot det å virkelig bry seg og hjelpe til. I dette henseende er det fristende å henvise til en mentor for alle sosialarbeidere, nemlig Søren Kierkegaard som mente at hemmeligheten i all hjelpekunst var å møte personen der hvor han er. På den måten er det mulig å føre en person i en retning. *”All sann hjelp begynner med en ydmykelse: Hjelperen må først ydmyke seg under den han vil hjelpe og herved forstå at det å hjelpe ikke er å herske, men å tjene”* (Hjelpekunsten, 2013). Dette er også et godt utgangspunkt for å få tilliten til å gro innenfor en praktisk handling.

På bakgrunn av det jeg her har berørt vil jeg påstå at tillit ikke trenger å være en del av en pragmatisk handling og kan heller ikke være en del av en pragmatisk handling, fordi en pragmatisk handling ikke berøres på samme måte av menneskelige kvaliteter som en praktisk handling gjør. En pragmatisk handling med en instrumentell metode i bunn betyr at det søkes å oppnå et ønsket resultat ved å tilpasse middelet. For å sette andre ord på det, man forsøker å kreve noe eller presse fram noe, og som nevnt tidligere kan ikke tillit kreves eller presses fram.

8.5. Resultater med avsluttende kommentarer.

Politiske føringer vektlegger betydningen av mål og middel i forbindelse med integreringen. Her tenkes det spesielt på at individet skal få bruke ressursene sine og samtidig bidra til fellesskapet. Mye av den formelle instrumentaliseringen som blant annet er forankret i lovverk og skriv, kan forklares ut ifra kravet om evidensbasert kunnskap i sosialt arbeid og barnevernet, som kort fortalt innebærer systematisering og standardisering av den kunnskapen som er mest hensiktsmessig for sitt felt.

Rettighetene til beboerne i bo-tiltaket sikres blant annet i loven om barnevernstjenester. Lovverket stiller også krav til barnevernet og bo-tiltaket ved at det skal utarbeides en tiltaksplan og en handlingsplan. Tiltaksplanen fokuserer på rettigheter og plikter til berørte parter i integreringsprosessen. Den er fundamentert på en instrumentell metode ettersom den definerer middel ut ifra ønsket måloppnåelse.

Handlingsplanen til beboeren utarbeides på grunnlag av tiltaksplanen, og er først og fremst et verktøy for de ansatte i bo-tiltaket ut ifra teksten i faglig plattform. I denne plattformen opereres det også med blant annet enkelte fokusområder som er viktige i arbeidet med de enslige mindreårige. Ut ifra teksten viser det seg at fokusområdene i all sak underlegges instrumentalisering ved at det defineres mål og midler. Sistnevnte er imidlertid ikke alltid entydige, og i forhold til beskrivelsene rundt arbeid og fritidsaktiviteter, kunne mål og midler være gjenstand for tolkning. Motivering var på en annen side et avklart middel i denne teksten. I forhold til teksten som omhandler selvstendighet er blant annet opplæring, veiledning og ansvarsoppgaver nevnt som sentrale midler.

Sosialt arbeid innebærer bruk av evidensbasert praksis. I oppgaven påpekes det at evidensbasert praksis ikke bare bør bestå av de standardiserte metodene som er mest hensiktsmessige for praksisfeltet. Det er også viktig å ta hensyn til sosialarbeiderens profesjonalitet, konteksten handlingen inngår i samt klientens ønsker og behov.

De respondentene som uttrykker seg i forhold til fellesaktiviteter, mener at handlingene hovedsakelig er praktiske. Jeg får et inntrykk av at fellesaktiviteter oppleves som noe hyggelig ut ifra de beboerne jeg snakker med. En sier også at han verdsetter den sosiale delen av aktivitetene og at han skulle ønske det var flere aktiviteter. Ledende miljøterapeut mente aktiviteter generelt var viktig i integreringen. At beboerne bare kom seg ut var en del av en modningsprosess og de ansatte var romslige i forhold til ikke å kreve for mye. Jeg argumenterte for at en mannlig ansatt praktiserte et uforbeholdent hjelpeperspektiv under en aktivitet, ettersom han søkte å møte beboerens

samtaleinteresser og derigjennom skape en omsorgsrelasjon.

I forhold til arbeid og praksis sier en beboer at han er med på å bestemme hvilke punkter tiltaksplanen skal inneholde. Han ga uttrykk for at han skaffet seg praksisplass egenhendig, men at de ansatte hjalp til med søknad. Det tyder på at han selv hadde ansvar i forbindelse med å gjennomføre planen, og at han selv ønsket å gjennomføre planen. Jeg argumenterte for at prosessen med å skaffe praksisplass var drevet fram av reelt virksomme motiver som individets egen vilje og egen overbevisning. Av den grunn vil det være unødvendig å motivere beboeren, som igjen fører til at han unngår å bli gjenstand for instrumentalisering. En annen beboer uttrykte nettopp at han opplevde at en ansatt maste på han for at han skulle skaffe seg en jobb. Mye tyder på at han var gjenstand for en pragmatisk handling med motivasjon som middel. Ifølge beboeren hadde denne motivasjonen ingen effekt på han. Det samme var også tilfelle da en ansatt prøvde å motivere han til å bli med på ferie. Jeg konkluderte med at det var en pragmatisk handling ettersom motivasjonen spilte på negative konsekvenser for fellesskapet for å føre beboeren i ønsket retning. Videre fortalte beboeren at han ble med på ferien fordi en ansatt benyttet seg av positive konsekvenser av å delta på ferien i motiveringsprosessen. Jeg mente at det indikerte en handling i praktisk retning, fordi det eksisterte en form for tillit mellom dem.

En del av selvstendigjøringen i forhold til beboerne innebærer at de skal utføre ansvarsoppgaver i bo-tiltaket. Det er tydelig at beboerne opplever en form for instrumentalisering fordi de ikke får lov til å bli med på aktiviteter dersom de ikke gjøre vaskeoppgavene sine. En sier at han opplever det som straff. En annen gir uttrykk for at personalet motiverer han mye i forhold til at han må lage mat. Det virker som det ikke fører til at han lager mat. Med hensyn til vaskeoppgavene er det uklart hva slags effekt instrumentaliseringen har. En mannlig ansatt bekrefter et skille mellom det som han opplever som uforbeholden sosialisering og faste arbeidsinstruksjoner, og sier at de som ikke gjør vaskeoppgavene sine ikke får lov til å bli med på felles aktivitet. Han påpeker at de lærer noe av det, nemlig at når det er vedkommende sin tur så må oppgaven gjøres. Samtidig sier han at det ikke nytter å være kommanderende i forhold til å få beboerne til å utføre plikter. Det virker som om han møter noe av utfordringen i forbindelse med fastlagte arbeidsinstruksjoner ved å kommunisere på en hensiktsmessig måte i forhold til situasjonen, samt ikke være for rigid i forhold til plikter som beboerne må gjennomføre.

Ledende miljøterapeut uttrykker at boligen skal være en læringsarena. En ansatt hevder at integreringen er komplisert og at det handler mye om å lære generelle verdier og norske verdier. Han gir uttrykk for noe av spennet mellom sosialt arbeid og samfunnets krav til integrering. På den

ene siden et ønske om å respektere ulike kulturelle verdier. På den andre siden et behov for å tilfredsstille majoritetskulturens krav til normer.

Undersøkelsen viser at det å skape tillitsforhold er viktig i det daglige arbeidet. En ansatt opplever et spenn mellom irettesettelse og menneskelig ivaretagelse. Hun gir uttrykk for at krav om å gjennomføre tiltak verdsettes på bekostning av å bygge relasjoner. To beboere påpeker også at det å bygge tillit er viktig for at de skal kunne snakke åpent. Tilliten vektlegges imidlertid som personavhengig fra beboernes side, ettersom de sier at de bare kan få et tillitsforhold til noen ansatte. Jeg har argumentert for at tilliten ikke er forenelig med pragmatiske handlinger, fordi den innebærer mellom-menneskelige kvaliteter som ikke fokuserer på mål og middel for å oppnå et resultat.

Det sosiale arbeidet i bo-tiltaket gjenspeiler tilsynelatende både teorier som verdsetter målbar rasjonalitet, handling og problemløsning, samt teorier som fokuserer mer på mellommenneskelige relasjoner. Teorier som utelukkende fokuserer på empiriske data som grunnlag for å standardisere metoder, representerer i mine øyne et paradigme som skal sikre politiske og formelle krav. Her må det tas i betraktning at det skapes en slags form for oversiktighet og forutsigbarhet. Teorier som fokuserer på mellom-menneskelige relasjoner representerer ikke samme graden av formalitet og forutsigbarhet. Momenter som bør vektlegges betydning i den sammenheng er teoriens rom for induktivitet, individualitet og konkret erfaring. Hvordan et instrumentelt perspektiv i integreringsarbeidet forenes med et uforbeholdent hjelpeperspektiv avhenger en del av individualitet. Mye tyder på at det er hensiktsmessig å handle ut ifra kontekst og den erfaring som opparbeides over lengre tid. Det er også viktig å prøve å møte den enkeltes behov og samtaleinteresser i situasjoner som i utgangspunktet er underlagt standardiserte metoder.

Litteraturliste

Addams, J. (1902). *Democracy and Social Ethics*. Hentet fra

<https://iuristebi.files.wordpress.com/2011/07/democracy-and-social-ethics.pdf>

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (2015). *Regjeringens mål for integrering*. Hentet fra https://www.regjeringen.no/contentassets/a15355e81b7a44f38f981337fe9a44f1/regjeringens-mal-for-integrering_13-3-15.pdf

Barnevernloven. (1998). Lov om barneverntjenester (LOV-1992-07-17-100). Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1992-07-17-100>

- Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. (2018, 02. mai). *Enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger*. Hentet fra https://www.bufdir.no/Statistikk_og_analyse/Oppvekst/Barn_pa_flukt/Enslige_mindrearige_asylsokere_EMA/
- Behnia, B. (2008). *Trust Development: A Discussion of Three Approaches and a Proposed Alternative*. British Journal of Social Work. Volume 38, issue 7.
- Berg, B., Garvik, M. & Paulsen, V. (2016). *Barnevernets rolle i bosetting og oppfølging av enslige mindreårige flyktninger*. NTNU Samfunnsforskning. Hentet fra <https://brage.bibsys.no/xmlui/handle/11250/2390289>
- Brinkmann, S. & Kvaale, S. (2009). *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Gyldendal Akademisk
- Brinkmann, S. & Kvaale, S. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju*. 3 utgave. Oslo: Gyldendal Akademisk
- De nasjonale forskningsetiske komiteene. (2014, 10. oktober). *Sårbare grupper*. Hentet fra <https://www.etikkom.no/fbib/temaer/forskning-pa-bestemte-grupper/sarbare-grupper/>
- De nasjonale forskningsetiske komiteene. (2009, 2. april). *Betaling til den som bidrar til forskning – etisk vanskelig*. Hentet fra <https://www.etikkom.no/Aktuelt/Fagbladet-Forskningsetikk/arkiv/2009/2009-1/Betaling-til-den-som-bidrar-til-forskning---etisk-vanskelig/>
- De nasjonale forskningsetiske komiteene. (2009, 4. juni). *Etiske hensyn*. Hentet fra <https://www.etikkom.no/forskningsetiske-retningslinjer/Medisin-og-helse/Betaling-til-deltakere-i-medisinsk-eller-helsefaglig-forskning/II-Etiske-hensyn/>
- Døving, C. A. (2009). *Integrering teori og empirie*. 3. Utgave. Oslo: Pax forlag.
- Fangen, K. & Sellerberg, A. M. (2011). *Mange ulike metoder*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Eide, K. (Red). (2012). *Barn på flukt: Psykososialt arbeid med enslige mindreårige flyktninger*. Oslo: Gyldendal.

- Folkehelseinstituttet. (2014, 1. desember). *Hva kjennetegner gode kvalitetsindikatorer?* Hentet fra <https://www.fhi.no/kk/kvalitetsmalinger/hva-kjennetegner-gode-kvalitetsindikatorer/>
- Fossestøl, B. (2013). *Evidens og praktisk kunnskap*. Fonteneforskning, 2/2013. Hentet fra <http://fonteneforskning.no/forskningsartikler/evidens-og-praktisk-kunnskap/6.19.264066.c7f14f5705>
- Fuglsang, L., Olsen, P. B. & Rasborg, K. (Red.). (2013). *Videnskabsteori i samfundsvidenskabene: Pa tvcers af kulturer og paradigmer*. 3. udgave. København: Samfundslitteratur.
- Habermas, J. (1973). *Erkenntniss und Interesse*. 16. Auflage 2016. Frankfurt am Main: Suhrkamp Verlag.
- Höjer, H. (2015, 29. mai). *Segregeringen ökar i Sverige*. Hentet fra <https://fof.se/tidning/2015/7/artikel/segregeringen-okar-i-sverige>
- Horgen, F. J. (2013, juni). *The Polish worker in Norway: Emerging patterns of migration, employment and incorporation after EU's eastern enlargement*. PhD Dissertation. Hentet fra <https://www.fao.no/index.php/zoo-publikasjoner/fafo-rapporter/item/the-polish-worker-in-norway>
- Instrumentalisme. (2017, 28. september). I *Store norske leksikon*. Hentet fra <https://snl.no/instrumentalisme>
- Integrering. (2017, 23. oktober). I *Store norske leksikon*. Hentet fra <https://snl.no/integrering>
- Integrering- og mangfoldsdirektoratet. (2018). *Bosetting av enslige mindreårige flyktninger* <https://www.imdi.no/planlegging-og-bosetting/slik-bosettes-flyktninger/enslige-mindrearige-flyktninger/>
- Joranger, L. (2013). *Hvorfor gjentar dere siste ordet vi sier hele tida?* Fonteneforskning, 1/2016 Hentet fra <http://fonteneforskning.no/debatt/hvorfor-gjentar-dere-siste-ordet-vi-sier-hele-tida-6.19.430419.e1c8ddbfc>
- Kjeldstadli, K. (2008). *Sammensatte samfunn: Innvandring og inkludering*. Oslo: Pax Forlag.

- Mathiesen, R. (2008). *Sosialpedagogisk perspektiv på individ og fellesskap*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Muireann, N. R. (2014). *The Causes of Mistrust amongst Asylum Seekers and Refugees: Insights from Research with Unaccompanied Asylum-Seeking Minors Living in the Republic of Ireland*. *Journal of Refugee Studies*, Volume 27, Issue 1, 1 March 2014, Pages 82–100. Hentet fra <https://academic.oup.com/jrs/article-abstract/27/1/82/1589522>
- Norsk senter for forskningsdata. (2018, 28. juni). *Forskning på sårbare grupper*. Hentet fra https://nsd.no/personvernombud/hjelp/forskningstema/saarbare_grupper.html
- Pragmatisk. (2018, 07. desember). I *Store norske leksikon*. Hentet fra <https://snl.no/pragmatisk>
- Repstad, P. (2007). *Mellom nærhet og distance: Kvalitative metoder I samfunnsfag*. 4. Reviderte utgave. Oslo: Universitetsforlaget.
- Ryen, A. (2002). *Det kvalitative intervjuet: Fra vitenskapsteori til feltarbeid*. 4. opplag 2012. Bergen: Fagbokforlaget.
- Said, E. W. (2004). *Orientalismen: Vestlige oppfatninger av Orienten*. Opprinnelig publisert som *Orientalism: Western conceptions of the Orient (1978)*. Oslo: Cappelen.
- Sandlie, W. (2006). *Naborelasjoner i et fleretrisk borettslag: Nærhet og distanse* (Hovedoppgave i Sosiologi, Universitetet i Oslo). Hentet fra <https://www.duo.uio.no/bitstream/handle/10852/15600/naborelasjoner.pdf?sequence=2>
- Smith, C. (2001). *Trust and Confidence: Possibilities for Social Work in «High Modernity»*. *The British Journal of Social Work*, Volume 31, Issue 2, 1 April 2001, Pages 287–305. Hentet fra <https://academic-oup-com.ezproxy.hioa.no/bjsw/article/31/2/287/1670537>
- Svartdal, F. (2018, 23. mai). *Straff*. I *Store norske leksikon*. Hentet fra [https://snl.no/straff -
psykologi](https://snl.no/straff-_psykologi)
- Svartdal, F. (2018, 18. juni). *Straff*. I *Store norske leksikon*. Hentet fra <https://snl.no/betinging>
- Tjora, A. (2017). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis*. 3. utgave. Oslo: Gyldendal
- Tokiss, F. & Passey, A. (1999). *Trust confidence and Voluntary organisations: between values and institutions*. *British Sociological Association*, 33(2), pp. 257-76. <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/S0038038599000164>

Utlendingsdirektoratet. (u.å). *Midlertidig oppholdstillatelse*. Hentet fra <https://www.udi.no/ord-og-begreper/midlertidig-oppoldstillatelse/>

Weber, M. (1990). *Makt og byråkrati*. Tekstutvalg foretatt fra *Wirtschaft und Gesellschaft* 1922. 4 opplag. Oslo: Gyldendal

Zahl, M. (Red). (2003). *Sosialt arbeid: Refleksjon og handling*. Bergen. Fagbokforlaget.

Ziegler, H. (2005). *What works in Social work- Challenging the political agenda*. I Sommerfeld P. *Evidencebased social work- Toward a new professionalism*. Peter Lang Publisher.

Aakevaag, G. C. (2008). *Moderne sosiologisk teori*. 3. opplag 2012. Oslo: Abstrakt forlag.

Aase, T. H. & Fossåskaret, E. (2015). *Skapte virkeligheter: Om produksjon og tolkning av kvalitative data*. 2. Utgave. Oslo: Universitetsforlaget.

Vil du delta i forskningsprosjektet

”Instrumentalisering i integreringen”?

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å kartlegge hvordan integreringen og inkluderingen foregår i botiltak. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

I dette prosjektet skal jeg se på hvordan dere har det i boligen og i hverdagslivet. Hvordan dere opplever å bli ivaretatt og være en del av fellesskapet. Samtidig ønsker jeg å finne ut av hvordan de ansatte opplever integreringsarbeidet og belyse det hele opp i mot teorier om integrering. Prosjektet skal gjennomføres i løpet av sommeren og høsten 2018. I dette prosjektet ønsker jeg å analysere hvordan integreringsarbeidet i botiltak fungerer. Det innebærer å se på hvordan beboerne har det i boligen og på arenaer utenfor boligen. Jeg tenker da spesielt på skolen, fritidsaktiviteter og med venner. Utover det innebærer det også å kartlegge hva de ansatte mener er viktig i integreringsarbeidet. Prosjektet er en masteroppgave i sosialt arbeid.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

OsloMet- storbyuniversitetet er ansvarlig for forskningsprosjektet.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Siden du bor/jobber i det aktuelle botiltaket ønsker jeg å bruke dine opplysninger i mitt prosjekt. Tre beboere og tre ansatte vil få en forespørsel om å delta.

Hva innebærer det for deg å delta?

Hvis du velger å delta i prosjektet, innebærer det at du deltar i et intervju. Det vil ta deg ca. 45 minutter. I intervjuet kommer jeg til å stille spørsmål om din bosituasjon og hvordan du har det på skolen og i fritiden. Jeg kommer til å gjøre et lydopptak av intervjuet.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykke tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle opplysninger om deg vil da bli anonymisert. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg. Du kan også la være å svare hvis det er noen spørsmål i intervjuet som du ikke vil svare på.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket. Veileder, sensor og student ved behandlingsansvarlig institusjon vil ha tilgang til dine opplysninger. Oppgaven er underlagt anonymitet. Det vil si at navnet ditt og botiltaket du bor i holdes hemmelig. Alle opplysninger du gir i intervjuet lagres på min private Pc.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Prosjektet skal etter planen avsluttes 15.11.2018. Lydopptakene vil bli slettet etter at oppgaven er skrevet ferdig.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg,
- å få rettet personopplysninger om deg,
- få slettet personopplysninger om deg,
- få utlevert en kopi av dine personopplysninger (dataportabilitet), og
- å sende klage til personvernombudet eller Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra OsloMet- storbyuniversitetet har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

OsloMet- storbyuniversitetet ved Nicolay Borchgrevink Johansen, nicjo@oslomet.no eller student Iver Mehlum, ivmehl@online.no

NSD – Norsk senter for forskningsdata AS, på epost (personvernombudet@nsd.no) eller telefon: 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen

Prosjektansvarlig
(Forsker/veileder)

Eventuelt student

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet integrering og inkludering i botiltak, og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

å delta i intervju og at informasjonen jeg gir blir brukt som materiale i forskningsoppgaven.

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet, ca. 15.11.2018

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Deler av den faglige plattformen som benyttes i bo-tiltaket

SEKS FOKUSOMRÅDER

Vi jobber hovedsakelig med 6 fokusområder og forholdet mellom disse områdene, rundt hver ungdom i botiltakene.

Trygg base

Vi er opptatt av å skape en trygg base for ungdommene som er preget av forutsigbar, sensitiv og ivaretagende omsorg. Undersøkelser viser at sosial tilknytning har avgjørende betydning for de enslige mindreåriges utvikling. Med sosial tilknytning menes både forholdet til omsorgspersonene, og tilknytning til andre personer eller miljøer under oppveksten (Eide, 2000.)

Omsorg er et stort begrep som rommer mye, men i følge Pär Nygren (1998) kan barneomsorg best beskrives ved en tredeling av omsorgsbegrepet:

Behovsomsorg: å bidra til at ungdommenes vesentlige behov blir tilfredsstilt på de hensiktsmessige tidspunkter. Gjelder alt fra fysisk og materielle til emosjonelle behov.

Utviklingsomsorg: å bidra til at ungdommen utvikler seg sosialt, psykososialt, kognitivt, fysisk og motorisk på en hensiktsmessig måte.

Oppdragelsesomsorg: å bidra til at ungdommen gjennom egne virksomheter, og i sosialt aksepterte former, selv klarer å tilfredsstille sosialt aksepterte behov.

Vi mener det er viktig i alle barn og ungdoms liv at de har et sted som de opplever som et hjem med tydelige voksne rundt seg som de kan skape trygge relasjoner til. Dette er også særskilt viktig i forhold til målgruppen, da det viktigste vi i botiltakene kan gjøre for å ivareta eventuelt traumatiserte beboere er å få på plass en strukturert, trygg og forutsigbar hverdag. Dette må skje før ungdommene kan jobbe med symptomreduksjon og affektregulering og til slutt bearbeiding av de traumatiske minnene. Med en trygg base mener vi også at vi må skape sammenheng og kommunikasjon mellom de ulike systemene i ungdommenes liv (jf Bronfenbrenner). Primærkontakt har en rolle som koordinator og har som hovedoppgave å følge opp og skape sammenheng i samarbeid med ungdommene.

Selvstendighet

Vi er opptatt av at ungdommene skal få utvikle seg og i botiltakene jobber vi med at ungdommene kan få lære seg og utvikle kunnskap, praktiske ferdigheter og sosial kompetanse slik at de kan oppleve en trygg hverdag som de mestrer når de flytter for seg selv. Ungdommene har ansvarsoppgaver i botiltaket i forhold til matlaging, handling og huslige gjøremål. De mottar også opplæring/veiledning i forhold til økonomi og kontakt med offentlige instanser, samt annet etter behov. Vi er også opptatt av å ivareta de ressurser som ungdommene innehar og gi rom for deres selvstendighet og utvikling.

Vi vet at en viktig oppgave i barn og unges utvikling er å balansere forholdet mellom hvor avhengig man er av sine omsorgspersoner for å få viktige emosjonelle, fysiske og praktiske behov tilfredsstilt, og i hvor stor grad man kan klare seg selv. For lavrisikoungdommer foregår utviklingen av autonomi og selvstendighet over lang tid. Selv etter at man flytter hjemmefra, er foreldrene og hjemmet som oftest en trygg base som ungdommene kan vende tilbake til og hvor de kan henvende seg når de trenger praktisk og økonomisk hjelp, eller emosjonell omsorg og støtte. Når enslige mindreårige asylsøkere kommer til Norge overtar vi (barnevernet) rollen som ”omsorgsperson”, som de er avhengige av for å tilfredsstille sine fysiske og praktiske behov. Dette forholdet er regulert av offentlige lover og forskrifter, og ikke av naturlige familiære bånd og forpliktelser. Loven regulerer også at denne relasjonen skal opphøre ved fylte 20-23 år. Selv om barnevernet har etterverns bestemmelser som skal regulere overgangen til ”frihet og selvstendighet”, har ikke det offentlige noen rolle som trygg base for ungdommene etter at de ”flytter ut”. Bruddet kan derfor virke mye mer truende og definitivt for enslige mindreårige ungdommer enn for lavrisikoungdommer (Oppedal et al., 2009). Vi er derfor opptatt av å skape gode overganger mellom botiltaket og egen bolig, samt oppfølging når ungdommene har flyttet for seg selv.

Skole og aktiviteter

Skole er en betydningsfull arena for de enslige mindreårige – en arena for læring og utvikling, samt en arena der de treffer jevnaldrende, kan etablere vennskap og bygge opp nye sosiale nettverk. Videre gir hverdagen i skolen faste rutiner og trygge rammer som styrker EM's muligheter for å kunne mestre sin nye livssituasjon samt å kunne bli selvstendige og aktive deltakere i det norske samfunnet. (Pastoor, 2012). Vi vet også at skolegang i ett nytt land er en stor utfordring for de fleste. I avdeling botiltak har derfor skole høy prioritet og vi jobber for at ungdommen skal få et tilrettelagt skoletilbud slik at de kan fullføre videregående skole.

Undersøkelser viser også at opplevelsen av mestring har avgjørende betydning for de mindreåriges utvikling (Eide, 2000). Vi jobber derfor mot ulike arenaer som gir de mindreårige mestringsopplevelser. Dette kan være i forhold til både skole, hjem, arbeid og fritid (jf resilienssteori). Vi er opptatt av at ungdommene skal få et skoletilbud som er tilrettelagt for deres behov og læringsmuligheter, samt at ungdommene får den hjelp de trenger i botiltakene. Vi har tett kontakt med skolen, fritidstilbud og lignende. Ungdommene tilbys leksehjelp daglig i botiltakene, og oppfordres til å benytte eksisterende leksehjelptilbud utenfor botiltaket. I tillegg ser vi på jobb og fritidsaktiviteter som en viktig sosialisering- og integreringsarena. Vi jobber for at ungdommene skal ha fritidsaktiviteter i nærmiljøet og mulighet til å få erfaring fra arbeidslivet.

Vi er også opptatt av å arrangere fellesaktiviteter i og på tvers av botiltakene. Aktivitetene er forankret i både å skape arenaer for integrering og arenaer for felleskap med ungdommer og ansatte i botiltakene.

Motivasjon er viktig i arbeid med EM. Vår erfaring viser at svært mange ungdommer har stor motivasjon for å skape seg et godt liv i Norge, men vi ser at motivasjon varierer og mange trenger hjelp og støtte for å opprettholde motivasjonen.

Kultur, identitet og hjemland

Ungdommens identitet og kultur er noe fleksibelt som utformes i en prosess. Tilhørigheten til hjemlandet kan være knyttet til minner, erfaringer og relasjoner som er gjort der de unge kommer fra. Tilhørigheten til Norge kan gi nye meningssystemer for ungdommene, der det skapes nye

relasjoner og minner. Vi har forståelse for ungdommenes prosess og ønsker å tilrettelegge for en positiv utvikling, økt kulturkompetanse og integrering både i nærmiljøet og storsamfunnet. Dette jobber vi med hovedsakelig gjennom skole, jobb og fritid, samt kunnskapformidling, samhandling og aktiviteter i miljøet. Dette gir opplevelse av mestring og sosiale ferdigheter, samtidig som det gjør det lettere å etablere nye relasjoner.

Vi er opptatt av at ungdommenes nettverk i hjemlandet er en del av livet til ungdommene i dag og i fremtiden. Dette kan være både til støtte og utfordring for ungdommene. Vi vet også at det er viktig å skape kontinuitet for EM. Kontinuitet innebærer at det er en sammenheng mellom det som var, det som er og det som skal bli.

For oss er det viktig at ansatte har kompetanse om ulike land og kulturer og vi må tilstrebe en kultursensitiv praksis ved å undersøke hvordan våre og andres handlinger, tanker og reaksjoner inngår i en personhistorisk, sosial og kulturell sammenheng. Vi må også reflektere sammen med ungdommene, og være åpen om hvordan vi forstår og opplever hverandre. Dette betyr ikke at vi skal stille oss positiv til all praksis og holdninger (kulturrelativisme), da vi samtidig skal informere om og veilede i norsk samfunn, kultur, verdier, normer, holdninger og levesett, som noen ganger kan komme i konflikt med ungdommenes.

Nettverk

Tilhørighet i sosiale nettverk er av stor betydning for trivsel, psykososial tilpasning og sosial integrasjon. Vi vet at ensomhet er en av de største utfordringene EM møter når de flytter for seg selv. Vi jobber med at ungdommene skal ha tilgang på fortrolige og stabile voksenpersoner som de føler tilhørighet til når de skal klare seg selv. Dette er ofte en utfordring, da ungdommene som regel kun forholder seg til voksne i barnevernet. Også stabile nettverk av jevnaldrende kan øke tryggheten og tilhørigheten. Vi er opptatt av at ungdommene får mulighet til å bli kjent med både norske og utenlandske jevnaldrende og vi introduserer derfor ungdommene til arenaer der de kan opprette og utvide sitt nettverk. Dette skjer ofte gjennom fritidsaktiviteter og skole.

Fysisk og psykisk helse

Som skrevet over er vi opptatt av å skape en trygg og forutsigbar hverdag for ungdommene. Vi er også opptatt av å kartlegge fysisk og psykisk helse, samt følge opp eventuelle tiltak. Vi mener det er

viktig at ungdommene har den informasjonen og de ressursene de trenger for å håndtere sine fysiske og psykiske plager og vi vet at mange EM har lite kunnskap om kropp og helse. Det er mulig å lære seg effektive måter å mestre belastninger på og vi er opptatt av at ungdommene har relevant og nødvendig informasjon om det som skjer med dem for bedre å kunne mestre situasjonen. Vi er også opptatt av å gi ungdommene et større begrepsapparat i forhold til å uttrykke egne opplevelser og følelser.

Alle fokusområdene som står beskrevet over og hvordan vi jobber innen dette er med på å skape et trygt og meningsfullt liv for ungdommene. Vi kan derfor si at alle tiltak (som skole, fritid, fellesaktiviteter, nettverksbygging, og relasjonsbygging) er helsefremmende og integreringsfremmende tiltak. Dette er med på å styrke ungdommenes motivasjon og mulighet til å skape seg et godt liv i Norge.

7. METODER OG VERKTØY

a. Hva er metode?

En metode er en faglig og systematisk arbeidsmåte, som bygger på erfarings basert og forskningsbasert kunnskap. For oss er metoder viktig for å kunne skape en forutsigbar ramme rundt ungdommene slik at de kan nå sine mål.

b. Miljøterapi

Miljøterapi er den overordnede metoden som vi i avdeling botiltak jobber etter. Miljøterapibegrepet er todelt. Det består av miljøbegrepet og terapibegrepet. Miljødelen av begrepet omhandler å organisere eller legge til rette, men terapibegrepet handler om forandring og utvikling. Miljøterapi kan forstås som et arbeid som handler om å legge til rette eller organisere slik at forandring og utvikling blir mulig. Miljøterapiens hovedoppgave er å skape mulighetene for at barn og unge i sin situasjon kan arbeide med sin forandring og utvikling (Larsen, 2008).

Viktige faktorer innen miljøterapien:

- Struktur
- Forutsigbarhet
- Grensesetting

- Ivaretakelse
- Deltakelse
- Motivasjon
- Veiledning
- Opplæring

Struktur og forutsigbarhet er svært viktige faktorer i det miljøterapeutiske arbeidet. Ved å ha en tydelig struktur gis ungdommene mulighet til å teste og finne ut av grenser, noe som er en forutsetning for å gi reell mulighet til å utvikle selvstendighet og sosial kompetanse (Larsen, 2008). Struktur gir trygghet, noe som må være tilstede for at ungdommene skal få til gode utviklings- og endringsprosesser. Verktøy for å skape struktur er tydelige rutiner, husregler og retningslinjer.

Struktur alene kan imidlertid bli undertrykkende og vi er bevisst på at struktur og relasjon er gjensidig avhengig av hverandre. Relasjon er grunnleggende i det miljøterapeutiske arbeidet og vi må bruke tid på å bygge opp gjensidig tillit og trygghet. Den miljøterapeutiske relasjonen skiller seg fra private relasjoner ved at den er tidsavgrenset til den tiden miljøterapeuten er på jobb. Det er derfor viktig at miljøterapeutene er tydelig på grenser og roller. Miljøterapeutene må også være tilgjengelig for ungdommen i den tiden de er på jobb og at ungdommene er trygge på at miljøpersonalet kan ha forståelse, toleranse og tåle de reaksjoner og vanskelige temaer som ungdommen kan ønske å ta opp. Relasjon er også viktig for personalet. Den kan gjøre forskjellen på om man er i forkant eller etterkant av situasjoner og gjør at man kan merke små forandringer ved at man er sensitiv ovenfor ungdommens behov.

Miljøterapeutisk arbeid med EM kan by på utfordringer for ungdommen og personalet. Det er viktig å være bevisst på at miljøterapi, slik den forstås og praktiseres, har sin hovedsakelige forankring i ideen om individualitet og selvstendighet. Miljøterapeutisk arbeid med ungdommer fra mer kollektivistisk orienterte familier representerer en betydelig faglig utfordring, fordi miljøterapi også er kultur- og verdiformidling. (Larsen, 2008).

c. Kartlegging

Det finnes ofte lite informasjon om EM som flytter inn i botiltakene våre. Vi jobber derfor med å bli kjent med ungdommene, deres ressurser, utfordringer og behov gjennom systematisk kartlegging i starten av oppholdet i botiltaket, der det er behov for det. Det vil være ulike behov ut i fra hvor de har bodd tidligere og den kartlegging og oppfølging som er gjort der.

Kartleggingsperioden varer i 3 måneder. Det dannes et kartleggingsteam rundt hver ungdom som består av primærkontakt, fagkonsulent og miljøterapeut 1. Det lages en kartleggingsplan etter at ungdommene har bodd 3 uker i botiltaket og det avholdes 3 møter i kartleggingsteamet i løpet av perioden. Følgende områder kartlegges:

- *Praktiske ferdigheter*
- *Sosial fungering*
- *Skole og kognitiv fungering*
- *Nettverk og fritid*
- *Fysisk og psykisk helse*
- *Egenomsorg*

d. Handlingsplan

For at ungdommene skal ha motivasjon til å tro på at de kan få et godt liv i Norge må vi legge til rette for at de kan nå sine mål. Dette gjør vi gjennom aktiv bruk av handlingsplan. Handlingsplanen lages sammen med ungdommene og skal inneholde ungdommenes mål og delmål. Planen lages ut i fra målene i tiltaksplanen som saksbehandler har utarbeidet med ungdommene. Tiltaksplanen skal si noe om ungdommens behov/mål og hvordan disse skal imøtekommes. I botiltakene vil handlingsplanene konkretisere dette. Det tilstrebes å få fram mest mulig konkrete formuleringer av ungdommens mål, dette både for å styrke ansvarligheten for å arbeide mot målene og for bedre å kunne evaluere underveis. Planen skal også inneholde hva som skal gjøres for å nå målene og hvem som er ansvarlig for dette. Handlingsplanen blir en retningslinje i det daglige arbeidet rundt ungdommen og kvartalsrapporter skrives ut i fra målene i handlingsplanen.

e. Nettverkskart

Nettverkskart er et verktøy i arbeid med og kartlegging av ungdommene. Det finnes flere typer kart som man kan tegne eller lage med ungdommene. Når ungdommene tegner et kart med personer de har rundt oss kan det være lettere å se hva den enkelte betyr for ungdommen. Og like viktig som å tegne selve nettverkskartet er samtalen rundt de relasjonene ungdommene har. Nettverkskart kan være et godt utgangspunkt for samtaler rundt ungdommens liv. Det kan være hensiktsmessig å tegne både et kart for fortid, nåtid og fremtid. Et nettverkskart skal brukes aktivt for å følge og skape utvikling, kontinuitet og lage mål i forhold til nettverk.

f. Individuelle samtaler

Alle ungdommene får tilbud om jevnlig (varierer etter behov) individuelle samtaler med sin primærkontakt eller andre i miljøpersonalet. Samtalene skal være systemisk forankret.

g. Husmøte

Husmøte er en arena som skal sikre ungdommenes medvirkning i eget hjem. Per i dag har vi ingen tydelig metodikk for hvordan husmøte skal gjennomføres. Vi er imidlertid opptatt av at det skal være en klar struktur på møtene med klar målsetting og agenda for møtene, referat og møteledelse.

Nicolay Borchgrevink Johansen
0340 OSLO

Vår dato: 20.06.2018 Vår ref: 60704 / 3 / EPA Deres dato: Deres ref:

Tilråding fra NSD Personvernombudet for forskning § 7-27

Personvernombudet for forskning viser til meldeskjema mottatt 08.05.2018 for prosjektet:
60704 Integrering og inkludering i botiltak/hybeltiltak
Behandlingsansvarlig OsloMet - Storbyuniversitetet, ved institusjonens øverste leder
Daglig ansvarlig Nicolay Borchgrevink Johansen
Student Iver Mehlum

Vurdering

Etter gjennomgang av opplysningene i meldeskjemaet og øvrig dokumentasjon finner vi at prosjektet er unntatt konsesjonsplikt og at personopplysningene som blir samlet inn i dette prosjektet er regulert av § 7-27 i personopplysningsforskriften. På den neste siden er vår vurdering av prosjektopplegget slik det er meldt til oss. Du kan nå gå i gang med å behandle personopplysninger.

Vilkår for vår anbefaling

Vår anbefaling forutsetter at du gjennomfører prosjektet i tråd med:

- opplysningene gitt i meldeskjemaet og øvrig dokumentasjon
- vår prosjektvurdering, se side 2
- eventuell korrespondanse med oss

Meld fra hvis du gjør vesentlige endringer i prosjektet

Dersom prosjektet endrer seg, kan det være nødvendig å sende inn endringsmelding. På våre nettsider finner du svar på hvilke [endringer](#) du må melde, samt endringsskjema.

Opplysninger om prosjektet blir lagt ut på våre nettsider og i Meldingsarkivet

Vi har lagt ut opplysninger om prosjektet på nettsidene våre. Alle våre institusjoner har også tilgang til egne prosjekter i [Meldingsarkivet](#).

Vi tar kontakt om status for behandling av personopplysninger ved prosjektslutt

Ved prosjektslutt 15.11.2018 vil vi ta kontakt for å avklare status for behandlingen av personopplysninger.

Se våre nettsider eller ta kontakt dersom du har spørsmål. Vi ønsker lykke til med prosjektet!

Dokumentet er elektronisk produsert og godkjent ved NSDs rutiner for elektronisk godkjenning.

NSD – Norsk senter for forskningsdata AS Harald Hårfagres gate 29 Tel: +47-55 58 21 17 nsd@nsd.no Org.nr. 985 321 884
NSD – Norwegian Centre for Research Data NO-5007 Bergen, NORWAY Faks: +47-55 58 96 50 www.nsd.no

Vennlig hilsen

Kontaktperson: Eva J. B. Payne tlf: 55 58 27 97 / eva.payne@nsd.no

Vedlegg: Prosjektvurdering

Kopi: Iver Mehlum, ivmehl@online.no

Dag Kiberg

Eva J. B. Payne

Personvernombudet for forskning

Prosjektvurdering - Kommentar

Prosjektnr: 60704

FORMÅL

Formålet med prosjektet er å se hvordan integreringsarbeidet med enslige mindreårige flyktninger foregår i henholdsvis hybeltiltak og bofellesskap. Ønsket er å belyse dette opp i mot ulike typer modeller for integrering/inkludering.

INFORMASJON OG SAMTYKKE

Utvalget består av ansatte og beboere (16 år og eldre) på botiltak/hybeltiltak.

Dere har opplyst i meldeskjema at utvalget vil motta muntlig informasjon om prosjektet, og samtykke muntlig

til å delta. For de mindreårige informantene vil verge/ansvarlig voksen samtykke til deltakelse. Vi gjør oppmerksom på at for å innhente et gyldig samtykke etter dagens regelverk må utvalget minst motta følgende

informasjon:

- hva som er formålet med prosjektet og hva opplysningene vil bli brukt til
- hvilke opplysninger som samles inn og hvordan opplysningene samles inn (personlig intervju og deltakende observasjon)

- at deltakelse i prosjektet er frivillig, og at man kan trekke seg uten begrunnelse

- hvem som vil få tilgang til opplysningene

- at prosjektslutt er 15.11.2018 og at datamaterialet anonymiseres innen denne datoen

- navn og kontaktopplysninger til behandlingsansvarlig institusjon

- navn og kontaktopplysninger til daglig ansvarlig og student

Ungdommene bør motta informasjon om prosjektet som er lett å forstå/tilpasset deres ordforråd.

Det innføres ny personopplysningslov i løpet av 2018, hvor krav til informasjon er mer omfattende, f.eks. informert samtykke må kunne dokumenteres. Det skal derfor gis skriftlig informasjon til utvalget og innhentes

skriftlig samtykke.

Vi ber om at informasjonsskrivet til utvalget sendes til personvernombudet@nsd.no før datainnsamlingen begynner. Husk å oppgi prosjektnummer. Vi anbefaler at dere bruker vår veiledende mal for informasjonsskriv:

http://www.nsd.uib.no/personvernombud/hjelp/informasjon_samtykke/.

REKRUTTERING

Dere har opplyst om at beboere rekrutteres gjennom ansvarlig leder på botiltaket/hybeltiltaket. Vi anbefaler at

det ikke blir opprettet kontakt mellom student og beboere uten at de har samtykket til dette.

Personvernombudet

forutsetter at det tas hensyn til konfidensialitet og frivillighet når ungdommene forespørres om deltagelse.

SÅRBAR GRUPPE

Beboere tilhører en gruppe som kan anses som sårbar. Vi minner om at student/forsker har et særskilt ansvar for

sårbare gruppers interesser. Det bør tydeliggjøres at det ikke vil få innvirkning på informantens boforhold dersom informanten ikke vil delta i studien eller senere velger å trekke seg.

Det kan oppleves belastende å delta i forskning og det må sørges for at belastningen ungdommen utsettes for blir

minst mulig. I et studentprosjekt har veilederen særskilt ansvar for dette, og for god oppfølging både av studenten og informanten. Vi viser til NESH sine retningslinjer for sårbare grupper:

<https://www.etikkom.no/FBIB/Temaer/Forskning-pa-bestemte-grupper/Sarbare-grupper/>.

TAUSHETSPLIKT

Vi minner om at ansatte i tiltaket har taushetsplikt og ikke kan gi opplysninger som kan identifisere enkelte beboere direkte eller indirekte, med mindre det blir innhentet samtykke fra den enkelte til dette. Det er viktig at

intervjuet gjennomføres på en slik måte at taushetsplikten overholdes, med mindre taushetsplikten er blitt opphevet. Intervjuer og informant har sammen ansvar for dette, og bør innledningsvis i intervjuet drøfte hvordan dette skal håndteres.

SENSITIVE PERSONOPPLYSNINGER

Det behandles sensitive opplysninger om etnisk bakgrunn eller politisk/filosofisk/religiøs oppfatning, og om helseforhold (flyktninger).

INFORMASJONSSIKKERHET

Personvernombudet forutsetter at dere behandler alle data i tråd med OsloMet - Storbyuniversitetet sine retningslinjer for datahåndtering og informasjonssikkerhet. Vi legger til grunn at bruk av privat pc er i samsvar

med institusjonens retningslinjer.

PROSJEKTLUTT OG ANONYMISERING

Prosjektlutt er oppgitt til 15.11.2018. Det fremgår av meldeskjema at dere vil anonymisere datamaterialet ved

prosjektlutt. Anonymisering innebærer vanligvis å:

- slette direkte identifiserbare opplysninger som navn, fødselsnummer, koblingsnøkkel
- slette eller omskrive/gruppere indirekte identifiserbare opplysninger som bosted/arbeidssted, alder, kjønn
- slette eventuelle lydopptak

For en utdypende beskrivelse av anonymisering av personopplysninger, se Datatilsynets veileder:

<https://www.datatilsynet.no/globalassets/global/regelverk-skjema/veiledere/anonymisering-veileder-041115.pdf>

